

Mishneh 3

³⁾ Antignos Ish Socho received (the Torah tradition) from Shimon Ha *Tzadik*. He used to say: Don't be like servants who serve the master in order to receive reward. Rather be like servants who serve their master without any intention to receive reward. And the awe of Heaven should be upon you.

משנה ג

ג אַנטִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכוֹ קִבֵּל מִשְׁמֵעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אַל תְּהִיוּ בְעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, אֲלֵא הָיוּ בְעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

אַל תְּהִיוּ בְעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, אֲלֵא הָיוּ בְעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס

Don't be like servants who serve the master in order to receive reward. Rather be like servants who serve their master without any intention to receive reward.

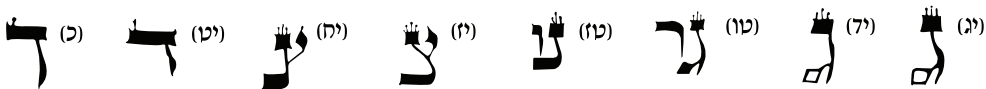
Say No to Shrugs

The compelling question is: Why did Antignos use a long, double expression to convey his point?

He issues a tough directive, but why elaborate his directive with positive and negative aspects? Don't act like this. Act like this. Wouldn't it be more succinct to say, "Do not serve Hashem for the sake of reward?" Why the double expression, "do not serve Hashem in order to get reward, rather serve him not on condition to get reward." Or he could have said "Serve the Creator with the intention

זי"ן, שימושך רגל ימין יג מאמצע הראש ולא מקצהו כמו יד בוא"ו (סט*). וכן כל ראשי שמאל שבאותיות שעטנ"ז ג"ץ יהיו דומין לזי"ן, וע"כ התגין שעליהן נקראו זיונין, אבל קבלת האר"י ז"ל אינו כן כמשי"ת. וירך שמאל תהא טו נמוכה (ז) כדי להסמך אות אצל ראשה, כי כן קבלה מהחסיד שכשיכתוב וא"ו אצל נו"ן כפופה יכתבנה טו בתוך כפיפת הנו"ן כדי להסמך ראשיהן זה אצל זה (וה"ה נגימ"ל), וכשיכתוב כא"ף פשוטה אצל צדי"ק כפופה טוב יי לעקם צואר הצדי"ק מעט לצד ימין כדי שיקרב קצת כא"ף הפשוטה לראש הצדי"ק. אבל בלי צורך לא יעקם שום אות, כי כן קבלה מהראשונים שיהיו כולם ים בעמידה פשוטים ולא מוטים לא לימין ולא לשמאל:

ט ד. צריך שיהא גנה ארוך ורגלה קצר (ע), שאם יהיה כ רגלה ארוך מגנה תדמה לכא"ף פשוטה ותפסל כשלא יקראנה התינוק כראוי, (ח) וצריך שיהיה הרגל פשוט בשיפוע

לשכת הסופר

(ז) כדי להסמך וכו'. כל"ל וכן הוא צ"י. הגימ"ל היו נוהגין לכתוב כן שהירך השמאלי וצ"ע הנ"ל נדפס כדי להמשיך והוא טעות. נמשך לצד שמאל יותר מן ראשו כי תמונתה וציאור הענין הוא, כי היו נוהגין לכתוב את הנו"ן הכפופה מושבה התחתון משוך לצד שמאל יותר מן ראשה כדי השיעור שאם תפשט תהא נו"ן פשוטה. וכן היו כותבין את הצדי"ק הכפופה כדלקמן. ואם היו כותבין את הנו"ן או את הצדי"ק הכפופה שזה לשאר אות צאורכו ולא יותר אז אם היו סומכים אות אחר אליהן צ"ע כ שהיו כריכין להרחיק למעלה כגון **בְּרַךְ** וזה אינו נכון (ע"ל סי' ז' סעיף י') ולכן התקנה היא שיעשה אותן יותר ארוכות כי אז יכול להסמך את האות השני גם למעלה כגון **בְּרַךְ** (ע*). והנה גם את

הגימ"ל היו נוהגין לכתוב כן שהירך השמאלי נמשך לצד שמאל יותר מן ראשו כי תמונתה שמהא נראית כמיין נו"ן כפופה כמ"ש צ"י (ועוד נראה שזהו בכלל הא דאמרי' מ"ט פשטה כרעה דגימ"ל וכו') ולכן גם אותה כריכין לעשות יותר ארוכה משאר אותיות. ואמנם ספרי דידן לא נהיגי הכי אלא כדעת ספר האשכול לקמן ס"ק כ"צ ע"ש. וכדעת הריא"ס: (ח) וצריך שיהי' וכו'. שם בגמ' ומ"ט פשטה כרעי' דל"ת לגבי גימ"ל (פירש"י ולא לגבי ה"א שמשוכה קצת לצד גימ"ל) דלימנ"י לי' נפשי' (פירש"י עני נפשי' ולא יטריחנו לצעה"צ לרוך אחריו). וצ"ע הנ"ל כתב ולכתחלה צריך שיהי' וכו' וזי"ן

דברי המשנה ברורה

ט*. תהי' גופה כמו זי"ן לכתחילה (ל"ו מ"ס אות גימ"ל).
ע. אם רגל הדלי"ת אין בו רק כמלא יו"ד כשר (בדיעבד) (ל"ו מ"ס אות דלי"ת).
ע*. ע' לקמן אות קעג).

גבורות

אתה גבור לעולם אדני. מחיה מתים אתה רב להושיע
 משיב הרוח ומוריד הגשם מכלכל חיים בחדר. מחיה מתים
 ברחמים רבים. סומך נופלים. ורופא חולים ומתיר אסורים.
 ומקנים אמונתו ליישני עפר. מי כמוך בעל גבורות ומי דומה
 לך. מלך ממת ומחיה ומצמיח ישועה ונאמן אתה להחיות
 מתים ברוך אתה יהוה. מחיה המתים

The טור comments that there are 51 words in this bracha. He explains that four areas were not given over by Hashem to agents, meaning that Hashem retains sole control and didn't delegate authority to the hands of a malach. They are טור-rain, פרנסה- livelihood, תחי- resuscitation of the dead and חי- childbirth. The pesukim that discuss these four items are respectively, Rain which has 23 words- יפתח ה' נלך (דברים כ"ח י"ב) פותח את ירך וגו' Livelihood which has 7 words (תהלים קמ"א) ויזכור אלקים. וגו' Childbirth which has 10 words. כי אני ה' וגו' (יחזקאל ל"ז י"ג), (בראשית ל' כ"ב) The total amount of words in these four pesukim is 51.

אתה גבור לעולם ה' - Hashem's might is most perceived with the shattering of the greatest limitation, namely death. Through the power of revival, we acknowledge Hashem's power beyond all limits.

מחי' מתים אתה - Because the body was the vessel for the sublime neshama, some of the kedusha permeated and was absorbed to by body. The body too deserves to receive eternal reward together with the neshama, for together they struggled to serve Hashem.

משיב הרוח ומוריד הגשם - The Gemara compares rain to the resuscitation of the dead. Just like a seed rots in the soil and when it rots, there sprouts forth a flourishing plant, so too the body decomposes in the earth until the time of the

THOUSAND..THEY MAY EVEN BE THE SAME PERSON.

What is the 'meaning' of the expression that Shabbos is מעין עולם הבא ? What is unique about keeping the Shabbos, that its observance represents a sample of 'being' in the World-to-come, although the observer remains on earth? An example of the power contained in the observance of Shabbos is demonstrated by the following Midrash ---

(בראשית רבה יא:א) : ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם. לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת, כמו שהוא דומה בשבת.

We find in (Deuteronomy 5:14) : "But the seventh day is the Shabbos of the L-rd thy G-d; in it you shall not do any work ; not your son nor your daughter; not your manservant nor your maidservant; nor the stranger residing within your gates; not your ox nor your ass." Why does the Torah include ALL household "members," and even the non-Jewish servants and livestock, in the laws relating to observing the Shabbos? How does the action, or inaction, of "others" affect him?

Rabbi Pincus asks,"Why is it that serious Torah scholars make every effort to absorb as much holiness, as is within their personal capability, from the Holidays -- yet they seem to neglect the Shabbos which is the source of all ``liness?"

ובאמת תמי הנה חג השבועות, זמן מתן תורתינו. היינו שזמן זה יש בו את הסגולה לקבל גדלות בתורה. ומי שנכנס לאחת מן הישיבות הקדושות, אפילו בזמנינו, מרגיש מיד את המתח והפחד ואש הקדושה המתלהטת ובווערת אצל כל תלמיד חכם, באומרו הנה חג השבועות בא. שעליו אמרו הקדמונים דעיקר חיי האדם והצלחותו בתורה לכל השנה תלויים בלימודו בליל שבועות.

וצריכים להסביר מאי החשיבות של שבת מכל הימים, דכתיב "וברכתו מכל הימים וקדשתו

דף יב.

תוד"ה דוולא בא"ד פר"ח ארץ שמשקין אותה (בדלי) [בעינן] לכל אחד ארץ שדולין לה יום אחד, וקשה לר"י דא"כ הוה ליה למיתני בבל מאי כדבעי באינך * ע"כ נראה כפ"ה

נ.ב. **ע' תענית יוד ע"א, וא"כ י"ל דלא משכ"ל בבבל כלל כה"ג**

תענית דף י ע"א "א"ר אושעיא מאי דכתיב שוכנת על מים רבים רבת אוצרות מי גרם לבבל שיהו אוצרותיה מליאות בר הוי אומר מפני ששוכנת על מים רבים, אמר רב עתירה בבל דחצדא בלא מיטרא אמר אביי נקיטינן טובעני ולא יובשני".
וכוונת רבינו ליישב בזה קושית התוס' על פי' הר"ח, מ"ט לא קאמר בבבל מאי, משום דבבבל אין כזו מציאות כלל שידלו בדוולא מפני ששוכנת על מים רבים.

[דף יב:]

(גמ' חלק בכור וחלק פשוט יהינן ליה אחד מצרא, יבם מאי)

בגמ' יבמות דף כד: איתא "בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא * לגריעותא מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק"

נ.ב. **ע' ב"ב יב:**

והכוונה לסוגין בכבא בתרא דף יב ע"ב "חלק בכור וחלק פשוט יהינן ליה אחד מצרא, יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא, רבא אמר אמר קרא והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור".
ולכאור' כוונת רבינו לציין דסוגית הגמ' ביבמות כרבא, דלאביי הרי יש עוד נפק"מ בהא דדינו כבכור, ואינו לגריעותא אלא להיפך לטיבותא שנותנים לו אחד מצרא.
(כת"י רבינו מגליון כרך יבמות דף כד:)

דף יד.

תוד"ה שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס בא"ד דהא אסור ליכנס בבית קדשי הקדשים * וביום הכיפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו

נ.ב. **ערש"י לקמן ע"ב**

רש"י לקמן דף יד ע"ב ד"ה ספר עזרה כתב "ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביוה"כ".

* עוד בדינא דבר מצרא עייו מה שכתב רבינו לקמן דף קז ע"א.

יִיתִי וַיִּפְסַח. הַשְּׁתָּא הֶכָּא. לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. הַשְּׁתָּא עֲבָדִי. לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּנֵי חוֹרִין.

א. לנגדנו, אחת אל אחת, ואחרי כן נצארהו
כאשר יחונן ד' אותנו.

ב. אמרו די אכלו אצתנא בארעא
דמנרים אשר כמו זר נחשצו מלות
אלו, יען לדעתנו הוראת אכילת המנה היא
רק לרשום בזכרוננו עת הוולאנו ד'
מעצדות לחרות ונחפזנו לא הספיק הצנך
להחמיץ, וע"כ אכלנו זלכתנו דרור חלות
מנות כמו שרמז לזה צעל הגדה צעמנו
לקמן, ויותר היה נכון לומר כד נפקו
ממנרים, לא צמנרים.

ג. ואשר אני משער נדבר זה אחרי אשר
תקרנו מפי ספרים ומפי סופרים
אשר קדמוני, כי גם צהיות אבותינו צמנרים,
אכלו לחם דמעה כי לא חמץ, יען הנוגשים
היו אלים עליהם לאמור לכו לסבלותיכם
וצהפזם לעבודתם אכלו לחמם טרם הספיק
דבר הוא.

❦ פני אריה ❦

היה אוכלין זכר לשעבוד מצות כמו מאז שהיה לחמם בלא מלח ותבלין בעת השעבוד
וע"כ בעת גאולתם יקוים בהם ביום טובה וגו' (קהלת ז' י"ד), עכ"ז קשה הלא כל הדברים
שאנו עושין לזכרון השעבוד כגון מרור ושאר ענינים אינם אלא לזכר בעלמא ואנו אוכלין
כל הלילה מאכלי מעדנים, וכן לענין מצה היה מהראוי לנו לזכור ולאכול לחם עוני
לזכר בעלמא ולצורך שמחת יו"ט היה מהראוי לאפות חלות לחם סולת בכל מיני תבלין
והמצה יאכל לזכר בעלמא, וגם קרא גופה (דברים ט"ז ג') לא תאכל עליו חמץ שבעת
ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזן יצאת ממצרים וגו', טעמא דקרא נקים
ונדרוש האיך שייך לחם עוני כי הוא לזכרון שעונין עליו דברים הרבה וכמאמרם ז"ל
(פסחים קט"ו ב') מה דרכו של עני הוא מסיק וכו' שהוא לזכר השעבוד, וכי בחפזן יצאת
מארץ מצרים זה טעם אחר שלא הספיק בציקים של אבותינו להחמיץ, ולהבין הדברים
מה זה שלא הספיק בציקים של אבותינו להחמיץ על מה עשה ד' ככה, הלא בידו היה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ
 מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וַתִּתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (בשבת שְׁבֻתוֹת לְמִנוּחָה
 וּמוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן אֶת יוֹם (בשבת
 הַשְּׁבִית הַזֶּה וְאֶת יוֹם) חַג הַמִּצְוֹת הַזֶּה זְמַן חֵירוּתֵנוּ (בשבת
 בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זִכָּר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ
 וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים (בשבת וְשֻׁבֵת) וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ
 (בשבת בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הַנִּחְלָתָנוּ. בָּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה. מִקְדָּשׁ (בשבת הַשְּׁבִית וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִנִּים:

ליקומי ערך ש"י

דהסט"א באה בדבר הנעשית דרך מקרה, מילתא בדבר שבקדושה, (כמנואל גלו"ס סי'
 אבל השכינה שורה בדבר הנעשית מ"ג, סעי' ג'). וזהו הטעם שאנו אומרים
 בהזמנה, ולכן כל דבר שבקדושה צריך 'ברשות', והנני מוכן ומזומן, שלא יהיה
 הזמנה, כגון עיבוד הקלף לסת"ם, דהזמנה להחיצונים חלק בהקידוש.

מעלת הקידוש עצמו כשמירה

ועד"ז מבאר רבינו מה שפורסים מפה לחשוש שיתקנאו החיצונים, ולכן מכסים
 לכסות ההמוציא עד לאחר קידוש, משום שאכילת המזון בשבת היא
 קידוש, משום שאכילת המזון, שהוא מאכל רוחני, דוגמת אכילת המן,
 וכולו נבלע באיברים, ואין לחיצונים חלק בה, כמבואר בספרים, וא"כ יש מקום

[או"ח סי' נ"ג, סט"ז, וסי' רע"א ס"ט]

1. אמר העורך: אולי זה הענין שמכריזים 'קדש' מקודם, ואולי יש ענין מיוחד בקידוש של ליל הסדר, להבריח הסט"א, כנ"ל, ע"י תוס' ברכות מ"ב. ד"ה אתכא, שכתבו שבליל הסדר 'אנן אתכא דרחמנא סמכינן', ע"ש.

אָבֵן שְׁתִּיָּה. בֵּית הַבְּחִירָה.

פירוש וביאור

הקפה שניה, כנגד יצחק אבינו

אָבֵן שְׁתִּיָּה. בזכות כסא הכבוד, אשר מתחת כסא הכבוד לקח הקב"ה 'אבן שתיה' וממנה הושתת העולם, ואפרו של יצחק מונח צבור לפני כסא הכבוד^[א].

בֵּית הַבְּחִירָה. שנוכה לתיקון ה'בחירה', כמו שהיתה בחירת אדם וחווה קודם חטא עץ הדעת^[ב].

אן אבן שתיה. בזה"ק (ח"ב רכב). וכאשר ברא הקב"ה את העולם, נטל אבן יקר מתחת כסא הכבוד, והשקיעו עד התהום, וראש אחד של האבן הוא נעץ תוך התהום, וראש האחר למעלה, ואבן השתיה הוא ראש האחר שלמעלה, והוא נקודת אחת שקיים באמצעות העולם, ומשם נתפשט העולם מימין ולשמאל ולכל הצדדים, ומתקיים על ידי ההוא אבן, וההוא אבן נקראת שתיה, שמשם הושתת העולם לכל הצדדים. ועל האבן שתיה, איתא במשנה (יומא נג:): משניטל הארון, אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים, ושתייה היתה נקראת. הרי שבבית קודש הקדשים היתה אבן שתיה. ומזכירים זכות אבן שתיה וכסא הכבוד, בהקפה שניה שכנגד יצחק, כיון שיצחק נעקד במקום בית המקדש, אשר יסודתו בית קודש הקדשים ששם יש אבן שתיה, ואפרו צבור כנגד כסא הכבוד.

בן בית הבחירה. בספה"ק לבנת הספיר מאא"ז וז"ל, ולא בנה לנו את בית הבחירה דיינו. יש לדקדק למה לא אמר בית המקדש, ויבואר באשר ביארתי בעז"ה בספרי צמח דוד עה"ת פ' תבוא פסוק (דברים כ"ז י"ד) שמעתי בקול ה' אלקי, ופירש"י ז"ל הביאותיו לבית הבחירה, וחקרתי למה קורא אותו בית בחירה ובפרשה ראשונה בפסוק ויביאנו אל המקום הזה פירש"י אל המקום הזה, זה ביהמ"ק, וזה פלא. וביארתי ע"פ מ"ש בספה"ק מגלה עמוקות פ' וז"ל, מבואר בכנפי יונה סוד ידיעה ובחירה רוא דשמא קדישא, י"ה פעמים י"ה בגימטריא בחיר"ה, ו"ה פעמים ו"ה בגימ' א"ל יוד"ע, כשחטאו אדם ואשתו אתמר עליהו וידע"ו כי ערומים (בראשית ג' ז'), שנתערטלו מן הבחירה שהיתה בידם לטובה ובחרו ברע וכו', עכ"ל המגלה עמוקות. וממשיך אא"ז, בזה יתבאר דפרשה

כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:

אָדִיר בְּמַלּוּכָה בְּחֹר בְּהִלְכָּה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 דָּגוּל בְּמַלּוּכָה דְרוּר בְּהִלְכָּה. וְתִיקוּ יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 זָפַאי בְּמַלּוּכָה חֲסִין בְּהִלְכָּה. טַפְסָרָיו יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 יָחִיד בְּמַלּוּכָה כַּפִּיר בְּהִלְכָּה. לְמוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 מְלֵךְ בְּמַלּוּכָה נוֹרָא בְּהִלְכָּה. סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 עֲנָיו בְּמַלּוּכָה פּוֹדָה בְּהִלְכָּה. יַדְיָקוּ יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 קָרוּשׁ בְּמַלּוּכָה רַחוּם בְּהִלְכָּה. שְׁנֵאָנָיו יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:
 תִּקְיָה בְּמַלּוּכָה תּוֹמֵךְ בְּהִלְכָּה. תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ
 לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ בִּי לֵךְ. לֵךְ אַף לֵךְ. לֵךְ יְהוָה תִּמְלֹכֶת. כִּי לֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יֵאָמַר:

אָדִיר הוּא יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב.

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

בְּחֹר הוּא. גְּדוּל הוּא. דָּגוּל הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב.

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

דְרוּר הוּא. וְתִיק הוּא. זָפַאי הוּא. חֲסִיר הוּא.

יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב.

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

מאמר ה זכור את יום השבת לקדשו

א. שבת לא איקרי מועד

יסוד מבנה קביעת השבת

זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ)¹². מפסוק זה למדו חז"ל 'זכרהו בכניסתו', דהיינו מצוות קידוש. אכן בפשוטו בא הכתוב ללמד את עצם מצוות השבת, לזכור את היום לקדשו על ידי שלא יעשו בו מלאכה. אלא שצריך לדעת למה נאמרה מצוה זו באופן של 'זכור', ולא מצינו כן בכל המצוות. (רק במצוות שכל עצם מצוותם היא הזכירה, כגון זכירת מעשה עמלק, וכו').

והנה, מצינו בגמרא - שבת.. לא איקרי מועד (ערכין י). (ובזה נתנו שם טעם שמשום כך אין אומרים בו הלל.) וזה צריך ביאור, למה השבת לא מיחשב "מועד", והרי הוא קבוע ביומו מזמן לזמן.

ונראה, שלימדונו כאן חז"ל יסוד גדול בעצם מבנה השבת. והיינו דשבת אין הוא 'מועד'. כלומר שאין קביעות השבת מחמת תאריך מסויים הדומה ליום השביעי של מעשה בראשית משום שחזרה אותה נקודת זמן, שבה שבת ה' במעשה בראשית. שזה פירוש מילת 'מועד', [כמו - למועד הזה בשנה האחרת (בראשית יז-כא)]. נקודת זמן קבועה בשנה או בחודש. נקודת זמן שכל אימת שחוזרת ובאה, הרי היא תאריך קבוע לחג ולציון מאורעות.

המועדים – ימים קבועים בסדר הזמנים

שכן המה קביעות כל המועדים, ימים קבועים בתאריך של השנה והחודש שחוזר על עצמו כל שנה. וגם חג השבועות נחשב מועד, אף שאינו קבוע בתאריך בחודש,

---

צה. עיין בספר 'בן מלך מצוות התמידיות שבמקדש' סימן ב פרק ב שדן בארוכה בענייני מאמר זה, וכאן באו הדברים בתמצית בסגנון שונה, ואין בית המדרש בלא חידוש.

ובזמן שהיו מקדשין את החודש על פי הראיה, פעמים שהיה חל בה' בסיון פעמים בו' ופעמים בז' כדאיתא בגמרא (ר"ה ו:). שכן בכל זאת, הרי חג השבועות תלוי בספירת חמישים ממחרת חג הפסח, שהוא קבוע בזמן ותאריך. ואם כן בסופו של דבר תלוי חג השבועות בתאריך בשנה ומשום כך הוא 'מועד'. וגם 'ראש חודש' מבואר שם בגמרא דאיברי מועד (עיי"ש), והיינו משום שהוא 'מועד' קבוע בחודש, שהוא היום הראשון של החודש.

והנה יום השבת אין הוא מועד, שהרי אינו קבוע בזמן מסויים בשנה, וגם אינו קבוע בסדר החודש, שהרי כל פעם חל השבת ביום אחר בחודש. אכן במימרא זו דשבת לא איברי מועד, מבואר יותר. דגם לא נבוא לומר שהשבת היא קבועה בשבוע. כלומר דהיה אפשר לומר, דכשם שיש סדר זמן של שנה שחוזר על עצמו, וכשם שיש סדר של חודש, כך יש סדר של שבוע, שכל שבעה ימים הם פרק זמן מסויים הנקרא שבוע, והיום השביעי שבו, הוא ה'מועד' שבו חל שבת. ומבואר כאן דלא כן הוא, [ולהלן יבואר מהיכן ילפינן דבר זה], אלא השבת אינו כלל 'מועד'.

ואם כן שאין קביעותו של השבת במועד מסויים, צריך לדעת על פי מה היא קביעות השבת.

קביעות השבת אחר ששת ימי מלאכה

ונראה שכך הוא ביאורן של דברים. מבנה השבת אינו קבוע בסדר זמנים, אלא הוא נקבע בעקבות ששת ימי מלאכה. כלומר כמו שהיה במעשה בראשית, כאשר ששת ימים עשה ה' כל מלאכתו וביום השביעי שבת וינפש. כך הוא מבנהו של כל שבת, שאחר ששת ימי מלאכה, בא יום השבת. וזה עומק הכוונה, 'לא איברי מועד'. שקביעות השבת אינה נובעת מצד היותו קבוע בסדר זמנים כל שהוא, אלא הוא חל על כל יום הבא אחר ששת ימי מלאכה. שהיום השביעי אחר ששת ימי מלאכה, עלינו לקדשו שיהיה שבת לה'¹³.

צו. ועיין פרשת המועדים דכתיב - דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש, אלה הם מועדי. ובפסוק שאחר כך - ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש, כל מלאכה לא תעשו, שבת הוא לה' בכל מושבותיכם (ויקרא כג). ובפשטות משמעות הכתוב דאף שבת בכלל ה'מועדים'. אכן עיין רמב"ן - והנכון בעיני, כי פירוש מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי, על הנזכרים למטה בפרשיות, בחודש הראשון וגו', ולכן

וְאַתֶּם קוֹרְאִים הַיְשָׁרִים, הַטּוֹ אֲזַנֵּיכֶם וְשִׁמְעוּ. סֵפֶר לִי ר' חַיִּים
אָחִיו:

כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, הִיָּה הַצַּדִּיק, נֶאֱנַח וְנֶאֱנָק, וּמִתְאוּנֵן מֶר בְּחַמַּת
רוּחוֹ. וְכֹאשֶׁר שְׁאַלוּהוּ: לָמָּה וְעַל מָה אֶתָּה נֶאֱנַח וּמִתְאוּנֵן
כִּכָּה? עָנָה וְאָמַר:

הוּא אֲחִי, מִי תִּנְנִי כִּיְרַחֵי קָדָם, בִּימֵי חֶרְפִי, בְּסוּד אֶלְקָה עָלַי
אֶהְיֶה^{פא}, כֹּאשֶׁר הָיִיתִי בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים פְּחוּת
אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם, בַּיּוֹם הַהוּא נִבְקָעוּ לִפְנֵי כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם
הַיְדִיעוֹת, וְאַרְבּוֹת שָׁמַי הַשְּׁגוֹת נִפְתְּחוּ, וְנִהְרָו אֵלַי פְּלָגֵי
הַשֶּׁפַע, שֶׁטְפוּ וְעָבְרוּ עַל נַפְשִׁי בְּחִזְקָה. וְכַמָּה יְדִיעוֹת וְהַשְּׁגוֹת
בַּתוֹרָה, אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי עֲלֵיהֶם מִיָּמַי רַבִּים לְהַשִּׁיג אוֹתָם, וְלֹא
יִכְלַתִּי, וְנִשְׁאַרוּ כְּמוֹ חֲדוֹת סְתוּמוֹת לִפְנֵי, אֲשֶׁר לֹא יִכְלַתִּי
לְפַתֵּרָם בְּאַרְח שֶׁכֵּל, בְּעַת הַהִיא נִגְלוּ לִפְנֵי כָּל תַּעֲלוּמוֹתֵיהֶם^{פב}.

סוּף דְּבַר, אֵין מְלָה בְּלִשׁוֹנִי לְסַפֵּר, גִּדְּל הַהַשְּׁגָה הַנִּפְלְאָה
שֶׁהַשְּׁגַתִּי בְּעַת הַהִיא. אָבֵל כֹּאשֶׁר פָּנִיתִי בְּחַבָּה יְתָרָה,

פא. הַעֲרָה: מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק (איוב כט, ד): "כֹּאשֶׁר הָיִיתִי בִּימֵי חֶרְפִי - בְּסוּד אֶלוֹהַ
עָלַי אֶהְיֶה". וּפֶרֶשׁ רַש"י: בִּימֵי חֶרְפִי - בִּימֵי קְדֻמוֹתַי, לְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא! חֶרְפִי וְאֶפְלִי.
בְּסוּד אֶלוֹהַ עָלַי אֶהְיֶה - בְּשִׁהְיֵי כְּשֶׁרִי הַדוֹר בָּאִים לְאֶהְלִי לְהַיּוֹסֵד בְּדַבְרֵי הַקַּב"ה
בַּתוֹרָה וּבַגֵּר סִיג לְשַׁעָה, עכ"ל.

פב. וְרֵאָה גַם מַה שֶׁכַּתֵּב בְּסֵפֶר 'פִּדְיוֹר קָטָן' - 'עַת לְדַבֵּר' לְרַבִּי נַחֲמָן ב"ר שְׁמֻחָה
בְּרִלִין מְלִיֶסָא, בְּרַעֲסֵלוֹי תַקַע"ט, דף נב ע"א, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וְקָרוֹב לְזַמְנֵנו דְּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב אֶסֶף וְיִקְבֹּץ נַצוּצוֹת מִמְּאוּרוֹת הַשָּׁמַיִם וְיַפִּיצֵם
עַל בְּנֵי הַגּוֹלָה בְּחִכְמָתוֹ הִיא קַבְלַת אִישׁ אֶלְקִים נוֹרָא מְרוֹם וְקָדוֹשׁ כְּמוֹ יִצְחָק
לוֹרְזָא אֲשֶׁרִנּוּ, רֵאָה בְּכַתְבֵי שְׁבַחֵי קָר וּגְדֻלַּת הָאָרֶץ ז"ל וְשֵׁם תִּמְצָא דִּי לְדַעַת
מִפְּעוֹלוֹת פְּלִיאָת חִכְמָתוֹ וְהַשְּׁגוֹתָיו... וּבְדוֹרְנוּ הִיָּה הַגָּאוֹן מוֹ' אֶלְוֵה וּוִילְנָא
מִפּוֹרְסָם בְּתִלְמוּד כְּתַנְאִי, וּבְקַבְלָה כְּאִישׁ אֶלְקִים, וּבְזַמְנֵנו ר' זְלַמֵּן לְוִיאֲשַׁנְע [צָרִיף
לְהִיּוֹת וּלְאֲשַׁנְע], גָּאוֹן בְּקִי בְּכָל חֲדָרֵי הַתּוֹרָה, הֵן בְּנִגְלָה וְהֵן בְּנִסְתָּר, וְהִיָּה לוֹ
ב' פְּעָמִים בְּחַיּוֹ גְלוֹי מִן הַשָּׁמַיִם וְשִׁפַּע הַנְּבוּאָה, וְכֹאשֶׁר הוּא עֲצָמוֹ אָמַר וּנְפַתְחוּ
לוֹ בְּעַתִּים הָהֵם כָּל שַׁעֲרֵי הַרְקִיעַ.

וְהַגֵּר הַעֲשִׂיל הַלּוֹי, בְּסֵפֶר 'עֲלִיּוֹת אֶלְוֵהוּ', וּוִילְנָא תַרְט"ז, הַעֲרָה סד, הַעֲתִיקוּ גַם בֵּן.

1. פתיחה למסכת יומא: מעמד הכה"ג ביוה"כ¹

א. מבוא:

רש"י (ב.) בד"ה שבעת ימים, מתחיל פירושו למסכת יומא עם קביעה בסיסית:

"שכל עבודת יוה"כ אינה כשירה אלא בו, כדיליף בהוריות בפרק בתרא (דף יב:) דכתיב גבי יום הכפורים, 'וכפר הכהן אשר ימשח אותו'..."

דין זה מופיע בכמה מקומות בש"ס, כגון יומא (לב:), (עג:), וחולין (כט:).

ננסה לברר אותה דרישה: טיבה, תוקפה, והיקפה.

ב. שאלות מפתח:

1. מהי טיב הדרישה לכה"ג לבצע עבודת יוה"כ בשלמותה?

סביר לפרש שכל מעשה עבודה דורשת "שם כה"ג". ייתכן להבין את זה בצורה פורמלית, מפאת סמכותו השלימה על עבודת יוה"כ, או גם מפאת ה"קדושת הגברא" שבו, שמעכבת את העבודה.

2. היקף הדין:

ניתן להציע כמה אפשרויות:

- א. בעיני כה"ג לכל דבר ששייך לסדר היום, אפילו אם איננה עבודה. זה כולל מה שנעשה גם בשאר ימות השנה.
- ב. בעיני כה"ג בכל דבר שמיועד דוקא ליוה"כ, אפילו אם איננה עבודה. זה בא למעט עבודות שנעשות בשאר ימות השנה.

---

1. סיכום שיעורו של מו"ר הגרא"ל. בכמה מקומות השמטתי פרטים מסויימים, או שניתי או הוספתי, לפי מיטב הבנתי.

י. פרטי החפינה והבאת הקטורת:

הגמ' (מט:): שואלת: "כיצד הוא עושה?"

1. שתי נוסחאות של הברייתא: ¹⁶⁹

רמב"ם/ר"ח/גר"א	רש"י/גירסתינו
<p>ז"ל הרמב"ם (ד/א):</p> <p>"ואוחז שפת הכף בראשי אצבעותיו או בשיניו, ומערה הקטורת בגודלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה, וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטורת על גבי הגחלים בידו לפניו במחתה, כדי שתהיה הקטורת קרובה לארון, רחוקה מפניו שלא יכזה וכו".</p>	<p>"אוחז את הבזך בראש אצבעותיו, ויש אומרים בשיניו, ומעלה בגודלו עד שמגיע לבין אצילי ידיו, וחוזר ומחזירה לתוך חפניו, וצובר, כדי שיהא עשנה שוהה לבוא. וי"א מפזרה, כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא. וזו היא עבודה קשה שבמקדש וכו".</p>

2. פי' "עבודה קשה שבמקדש":

עי' בדברי תוס' (מט:): בד"ה והאיכא, וז"ל:

"נ"ל דהנך ג' דקא חשיב הכא עבודות קשות הם לכהן לעשות, שיש בהן צער... וכן בחפינה כדמפרש, שנוטל הבזך בשיניו. ועוד מפרש לקמן שהיה צריך ליזהר מאד שלא יכזה מחום הגחלים".

ועי' בריטב"א (מט:): בד"ה כיצד, שכ':

"וקשה, למה צריך לשיניו וראשי גודלו, יעלהו בידו הימנית, כיון שכבר הניח המחתה שבימינו בארץ, והוי ימינו ריקנית?

וי"ל שהרי אינו יכול לחפון אלא בשתהא שפת הכף האחרונה בראש פס ידו, כדי שיריק לתוך חופניו ולא תוכל הכף לעמוד שם אלא בשיעלה אותה בשיניו או

169. יל"ע: האם יש מחלוקת עקרונית בין שתי הנוסחאות?

שבועת שוא

פתיחה

שבועת שוא אחת דוחה מאה זכויות!!!

ידוע גודל הנחיצות והחשיבות שיש לזכויות שבכוחם לשנות, לעצור, להפוך ולבטל כל מיני גזירות קשות ורעות. ומצד שני להוריד שפע של ברכה וכל מיני ישועות מן השמים. וכן מובא בחז"ל בכמה מקומות שמהם אפשר לראות עד כמה שזה חיוני לנו ולכל כלל ישראל שיהיה לנו זכויות. וא"כ מה גודל הזהירות שצריכים בענין זה של שבועת שוא, שחוץ ממה שכשלעצמה היא עבירה גדולה עד מאוד, עוד דוחה כל פעם שנשבעים מאה זכויות!!

והנה בברכות (דף י.) כתוב: אע"פ שחזקיהו ראה ברוח הקודש שיצאו ממנו בנים שאינם הגונים בכל זאת אמר לישעיהו בן אמוץ שיתן לו בתו כדי שתתחתן איתה "ואפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מינאי בני דמעלו" כלומר שע"י זכויות אפשר שיהיו לו בנים הגונים.

ובתוספתא פאה (פ"א ג') כתוב: זכות יש לה קרן ויש לה פירות. ובמנחת בכורים שם כתב "יש לה קרן" יש לו שכר בעוה"ז ובעוה"ב.

ובירושלמי פאה (א' א') כתוב: כל בר נש ובר נש זכותיה בקופסיה.

ובשבת (לב.) כתוב: אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר. ועוד שם

לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושיין לו נס שמא אין עושיין לו נס. ואם עושים לו מנכין לו מזכותיו.

ומסופר שבזמן ששייבת מיר הגיעה ליפן. אחד התלמידים חלה בטיפוס באופן קשה מאוד. מאמצי הרופאים להצילו לא הצליחו, והחלו בו סימני גסיסה, הרופאים קבעו שאפסו לחלוטין סיכויי לחיות, ורגעיו ספורים. הידיעה הובאה במהירות למשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. הוא ניגש לארון הקודש פתח אותו והתחיל לקרוא את דברי הגמרא בשבת (לב.) ת"ר מי שחלה ונטה למות וכו' ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה, ואחד מלמד עליו זכות ניצול. אח"כ צעק בקול פולח כליות ולב: רבונו של עולם! התלמיד החולה שעזב את בית הוריו בגרמניה, ונדד לשיבת מיר בליטא, האם אין לו זכות אחת מני אלף? ואחר המלצת זכות זו אמר תהלים יחד עם כל בני הישיבה, ובדיוק ברגע זה חלה הטבה מפתיעה במצבו של החולה! מצבו השתפר והלך עד שהחלים כליל ולא נשאר בו שום רושם של מחלה!

ולקמן (דף פט:) כתוב: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו גרמה לו.

ובמסכת סוטה (דף כא.) כתוב: ויש זכות תולה ג' שנים. ושואלת הגמרא זכות דמאי מגינה כ"כ? ומתרצת הגמ' זכות דתורה, זכות דמצוה ע"ש. ובתענית (דף ט.) כתוב: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל אלו הן: משה ואהרן ומרים. וג' מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן: באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה. ובמסכת קידושין (דף עו:) הגמרא מספרת שהיו מקפידים על היחוס של החיילים שלא יהיה ביחוס אבותיהם שמץ פסול. ושואלת הגמ' וטעמא מאי, כלומר למה הקפידו על יחוס החיילים, עונה הגמרא אמר רב יהודה אמר רב כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן לנצח במלחמה. ובסנהדרין (דף קיא.) כתוב: אחד מעיר מזכה את כל העיר ושנים ממשפחה מזכין כל

ביאורים וחיידושים במאמר

'לכו חזו'

תחילת ליקוטי מוהר"ן

לא תשתכח התורה, ודברי הזוהר הקדוש "בהאי חיבורא וכו' יפקון ביה מן גלותא", קשורים ואגודים בדברי רבי שמעון שבגמרא.

כשמעיינים היטב בדברי הגמרא בשבת ובזוהר בפרשת נשא (המצוין

במאמר) וכן בזוהר בהעלותך (דף קנ"ג ע"א וע"ב) המדבר גם מענין זה כמובא בהמשך, מתבאר שאכן דברי רבי שמעון בגמרא ודברי הזוהר הקדוש אחד הם ולדבר אחד נתכוונו, ובאים לומר שעיקר כובד הגלות יהיה הקושי בכירור דיני התורה והגאולה תהיה העמדת התורה על בוריה בטעמיה, והא בהא תליא, כי המתקת מרירות הקושיות שבתורה תביא את הגאולה השלמה במהרה.

וזוהו השקלא וטריא של הגמרא להבין את דברי רבותינו שביבנה, המבססים את דבריהם על הפסוק (עמוס ח' י"ב) "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו", הגמרא שואלת "מאי ישוטטו לבקש את דבר ה'", אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה [שנאפה בתנור שנמצא בו שרץ] ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

(א) לכו חזו מפעלות ה' וכו'. התגלות נפלאה זו מסוד גדולת רבי שמעון בר יוחאי, גילה רבינו הקדוש סמוך להסתלקותו. שנתיים לאחר הדפסת החלק הראשון של הספר הקדוש הזה ליקוטי 1 מוהר"ן. לפיכך כשהדפיס מו"ה רבי נתן את החלק השני של הספר לאחר הסתלקות רבינו, בשנת תקע"א, הדפיס בתחילתו מאמר זה, אך כאשר בשנת תקפ"א הדפיס שוב את שני חלקי הספר בכרך אחד, קבע רבי נתן את מקום המאמר בתחילת החלק הראשון, והדבר אומר דרשני.

ונראה שרבי נתן רצה לגלות, שענין וסוד רבי שמעון בר יוחאי הוא הקדמה ויסוד מוסד לכל הספר הקדוש הזה ולכל עצם מגמתו, וכפי שיתבאר בהמשך דברינו בעזרת השם יתברך.

(ב) שלא תשתכח תורה מישראל על ידו. מפשטות לשון הגמרא אין משמעות שרבי שמעון בר יוחאי אמר שעל ידו לא תשתכח התורה, אלא שלא תשתכח גרידא, אך רבינו מחדש, שרבי שמעון בר יוחאי נתכוון שעל ידו

לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין" מקשה הגמרא, הרי זה פסוק מפורש בתורה (ויקרא י"א ל"ד) "מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא", מתרצת הגמרא, שלא ידעו אם הככר הוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, מקשה שוב הגמרא, הרי גם זו היא משנה מפורשת, ומתרצת שיסתפקו בטומאת אויר כלי חרס, ועל זה אמר רבי שמעון בן יוחאי "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר (דברים ל"א כ"א) "כי לא תשכח מפי זרעו", אלא מה אני מקיים "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו", שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד", אם כן הרי ברור מדברי הגמרא שאף לדברי רבותינו פסוקים ומשניות מפורשים לא ישתכחו מישראל, אלא שיסתפקו בבירורי הלכות, ולדברי רבי שמעון לא ישכחו דבר, אלא "שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד".

וכך גם בזוהר הקדוש בפרשת נשא ובפרשת בהעלותך, מבואר שלעת הקץ לא יהיה בירור בהלכה באיסור והיתר, טומאה וטהרה, כשר ופסול, שהיא התורה שבנגלה המלובשת בתוך בחינת 'עץ הדעת טוב ורע', (זוהר בהעלותך דף קנ"ג ע"א וע"ב) "דיומין ייתון דיתקיים בהו כמפקנו דמצרים וכו', ובגלותא בתראה וכו' אוף הכא, (שמות ט"ו כ"ג) ויבאו מרתה, אתהדר לון אורייתא דבעל פה מרה, בדחקין סגיאיין, בעניותא, דיתקיים בהו (שם א' י"ד) וימררו את חייהם בעבודה קשה, זו קושיא, (שם) בחומר, דא קל וחומר, (שם) ובלבנים, דא לבון הלכה, (שם) ובכל עבודה בשדה, דא ברייתא, (שם) את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, דא תיקו, וכו' ובאינון רזין דאתגליין על ירך (שם ט"ו כ"ה) וימתקו המים, כמלח דממתקת בשרא הכי

יתמתקון ברזייתא דאתגליין על ירך כל אינון קושיין ומחלוקות, דמיין מרירן דאורייתא דבעל פה אתהדרו מתיקן מי אורייתא וכו', (דניאל י"ב י") והמשכילים יבינו, אינון מארי קבלה, דאתמר בהון (שם פסוק ג') והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, אלין אינון דקא משתדלין בזוהר דא, דאקרי ספר הזוהר".

הרי שגם לדברי הזוהר הקדוש וגם לדברי הגמרא יהיה באחרית הימים קושי גדול לברר ההלכה על בוריה, ומשמע מהזוהר הקדוש, שזה עיקר עומק הגלות, כדוגמת גלות מצרים שמררו את חייהם בקושיא ומחלוקת.

ולעומת זה, בירור ההלכה, הוא עיקר הגאולה, כמובן מדברי הזוהר הנ"ל, ובאריכות יותר בזוהר נשא (דף קכ"ד ע"ב) "כגוונא דא יתעביד לנסאה לון לישראל בפורקנא בתרייתא, הדא הוא דכתיב (דניאל י"ב י") יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, דאינון מסטרא דטוב וקיימין בנסיונא, (שם) והרשיעו רשעים, אינון מסטרא דרע, ויתקיים בהון (יחזקאל י"ג ט') ואל אדמת ישראל לא יבאו, וקטיל לון, (דניאל שם) והמשכילים יבינו, מסטרא דבינה, דאיהו אילנא דחיי, בגינייהו אתמר (דניאל שם פסוק ג') והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, בהאי חבורא דילך, דאיהו ספר הזוהר, מן זוהרא דאימא עלאה, תשובה, באלין לא צריך נסיון, ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו האי ספר הזוהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי, ויתקיים בהון (דברים ל"ב י"ב) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר, ואילנא דטוב ורע, דאיהו איסור והיתר, טומאה וטהרה, לא שלטא על ישראל יתיר, דהא פרנסה דילן לא ליהוי אלא מסטרא דאילנא דחיי".

ענין וענין את שם הפרק ומקום הדף והשורה בחלק הראשון⁹. בהקדמתו לחלק זה מביע המחבר את רצונו ותקוותו כי אם יזכה ה' להדפיס את הספר שנית, יחוברו הדברים לאחד, וזו לשונו שם:

"...גם לעשות נחת רוח למיוחדי גדולי התורה שבעיר גדולה לאלקים וילנא יע"א, אשר שמחו מאד לקראת ספר נחמד הלז, שנסתי את מתני, להעלות פה על הספר זכרון חדושי התורה מהצדיק ר' שלמה זלמן זכרוננו לברכה... עם שארי חידושי ששמעתי מיתר חכמי העיר. ואם עוד יצוה אלקים אלי חסד, שיודפס שנית, יוכל המשכיל להפיל כל דבר במקומו והמועיל והנאות לו, כפי שנרשם אצלם הוראת הדף והעמוד והשורה, והיה כעיר שחברה לה יחדיו, לעיני כל קורא..."

מהדורה שישית: ווילנא תרמ"ד, נדפס ע"פ דפוס ווארשא תרי"ח עם כל אותן טעויות והשמטות, אולם נוסף בו חלק ב' מעותק דפוס ראשון, וחלק ג' מדברי שלום ואמת, מנכד מהרש"ו. כמו כן: ווילנא תרפ"ח, דומה לוויילנא תרמ"ד - כל זה על ידי ר' בן ציון אלפס מגיד בוויילנא [שנזכר שמו בעמוד השער דפוס ווילנא תרפ"ח], עם כמה הערות בשוליו, וגם בפנים בציון: 'א"ה'. והבאנו אותם גם במהדורתנו, בתוך הערות בשולי הספר, בציון שמו של ר' ב"צ אלפס. [מהדורה זו הודפסה אח"כ במהדורת צילום כו"כ פעמים, ולא מנינו אותם].

מהדורה שביעית: בילגורייא תר"ע, נדפס רק חלק ראשון, עם כמה השמטות. מהדורה שמינית: סט לואיס [בארצות הברית] תרפ"ו, ע"י נכדו של רש"ז, ר' נחמ"י רובינסאן, על-פי מהדורת ווילנא. הספיק להדפיס רק עד פרק עשירי, וצירף לספר חידושי תורה 'קונטרס ענף אבות' משלו.

מהדורה תשיעית: ירושלים תשמ"ז. ע"פ מהדורת ווילנא, עם כל ההשמטות (לא מנינו ספרו של ר' ניסן זק"ש 'הארז מוילנא' תשי"ז, שהרי ספר בפני עצמו הוא, מלוקט מספר תו"א, וכלולות בו עוד שמועות בודדות - ממקור בלתי מוסמך). מהדורה עשירית: ירושלים תשע"ב - 'עשירי יהיה קודש'. יו"ל על פי מהדורה ראשונה בשני חלקיו, ועם חלק שלישי מדברי שלום ואמת, עם השלמות מרובות.

(9) וז"ל שם בחלק שני (נמצא אצלנו בריש הספר, בהקדמה שניה):

ויען כי בעברי על ספר 'תולדת אדם' חלק ראשון, ראיתי שגיאות נפלו בנוסחו, נטיתי לבי להעלות להם ארוכה ומרפא - על ידי הדפסת הספר היוצא לקראתך, בו יוחק וירשם כל מעות ותקונו אצלו, עם הוראת הדף והעמוד והשורה. והחפץ ביקרו של ספר, ימלא את ידו לצרף כבור סיגיו, ולהסיר כל בדיליו, על פי הספר היושב ממולו, כי אז טוב לו לבל ישכין באהלו עולה. ולי המחבר ינעם, שיהיו כל דברי מתאימים, ושכולה אין בהם.

לְעֵינֵינוּ, אֵלָּא שְׁלִישׁ בִּישִׁיבָה שְׁלִישׁ בְּעַמִּידָה שְׁלִישׁ בְּהִלְיָה.
עד כאן.

ואחר פלותו לדבר בדברים האלה, התחזק וישב על המטה,
אחר בן עמד על עמדו, ושאל מטה לסמוך עליו ולילך
ארבע אמות, כדי לקיים עצת חז"ל. הושיטו לו מטה הנקרא
'קנה היים', ולא רצה לקח אותו שלא מדעת בעלים, אחר בן
בא בעל המטה ונתן לו רשות להשתמש בו, אחר בן הלך על
משענת הקנה מהלך ארבע אמות לערך. וישב אל המטה, ויאסף
את רגליו, ויגוע וימת.

וכל העומדים עליו, בראותם כי מת גבורם, נפלו על פניהם,
וקרעו בגדיהם, ויבכו. וישמעו כל העדה כי גוע ר' זלמן,
ויתנו את קולם בבכי גדול, ויתאבלו^א. ובכל עיר ועיר, מדינה
ומדינה, מקום אשר השמועה הרעה הזאת הגיעה, אכל ומספד
גדול ליהודים. זקנים משער שבתו, וישישים קמו עמדו לספד:
אוי נא לנו, כי נפלה עטרת ראשינו:

וּנְבִי אֲנִי קָרָאתִי לְבָכִי וּלְמִסְפָּד, יוֹם שֶׁלֶשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנַת
תקמ"ח*, וְסִפְּדִיתִי מִסְפָּד גָּדוֹל [לא עת האסף פה].

* כי נשמתו הטהורה עלתה למרום, ט' אדר שנת תקמ"ח, זכותו יגן עלינו ועל כל בית
ישראל אמן. [סוף קונטרס אחרון].

קל. ב"תולדות הגאון רבינו אליהו מוילנא" לר' בן ציון אלפס (שהיה מ"מ בק"ק
וילנא, וקבל ידיעות על הגר"א ועל ר' שלמה זלמן, מוקני תלמידי חכמים בוילנא),
מצורף לספר "אבן שלמה", נדפס ביידיש, ווילנא תרמ"ה, עמוד 26 בהערה, הוא
מביא בענין זה, וזה לשונו:

ואני שמעתי, כי בעת פטירת הגאון רבי זלמן הנ"ל, לא הודיעו לרבנו הגאון
מענין פטירתו. וכאשר נודע לו אחר כך, התרעם על מה שלא הודיעהו.

סימן יא

דין ישראל מומר ומי שאינו מודה בעירוב

א. דין מומר לשבתות במזיד ובשוגג ובזמניו ◊ ב. שכירות הרשות ממומר ◊ ג. שכירות משכירו ולקטו מ ישראל וממומר

ערוך צריך עיון אם אפשר לזכות להם העירוב כיון שהם מחללי שבת בפרהסיא קדי.

והנה בבית יוסף (סימן שפה) ביאר בדעת הרמב"ם שהצדוקים לא נחשבים משומדים אף שעוברים בפרהסיא על האיסורים דרבנן, שאין נחשב משומר עד שיעבור במזיד והמזיד שלהם כאונס הוא, שמעשה אבותיהם בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין הגויים, וכן פסק בשולחן ערוך (שפה, א), אבל במשנה ברורה (שפה, א) הביא

א. דין מומר לשבתות במזיד ובשוגג ובזמניו

נפסק בשולחן ערוך (שפה, ג) 'ישראל מומר לעבודת אלילים או לחלל שבתות בפרהסיא קדי, אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעכו"ם, ואם אינו מחלל אלא בצנעא אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כ ישראל ומבטל רשות קדי.

והנה בעוונותינו הרבים מצויים בינינו הרבה מחללי שבת, ולפי המבואר בשולחן

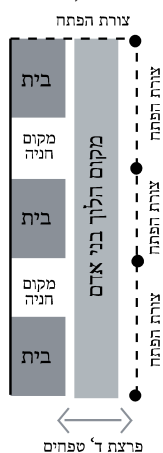
קכב. ולענין מחלל יום הכפורים נקט בכף החיים (שפה, ט) שדינו כדין מחלל שבתות בפרהסיא, וכן משמע בשולחן ערוך (אבן העזר קכג, ה), אבל הרש"ש בחולין (ה, א) דייק מדברי רש"י לא כן, והאריך בזה בבית הלוי (חלק א, יח), וביאר שנידון זה תלוי בחקירת האחרונים האם מה שמומר לחלל שבת חשיב מומר לכל התורה הוא משום חומר האיסור, ואם כן אף מומר ליום הכפורים הוי מומר לכל התורה, או שהטעם במומר לחלל שבת משום שהשבת באה להעיד על בריאת העולם וכשהוא מומר לשבת נעשה כופר בבריאת העולם, ולפי זה אין ללמוד מומר ליום הכפורים ממומר לשבתות.

ואפשר שנפקא מינא בזה גם במומר זקן שאינו מאמין אבל גם לא מחלל שבת בפרהסיא בפועל מחמת זקנותו, שאם החסרון המיוחד במומר לחלל שבת מחמת חומר האיסור שעובר הרי בזה אינו עובר בפועל, אולם אם החסרון מצד שאינו מאמין בבריאה הרי גם הוא אינו מאמין בשבת ובבריאה. ומדברי הכף החיים שם מבואר עוד, שגם המומר לשאר המועדים חשיב מומר לכל התורה, ואולי הטעם בזה משום שהמועדים מעידים על יציאת מצרים וכשכופר במועדות חשיב כופר ביציאת מצרים, והוא מומר לאמונה, וצריך עיון בזה. [אולם טעם זה אינו שייך לכאורה ביום הכפורים ושם אמאי נחשב מומר]. ועיין בפרי מגדים (פתיחה כוללת ד, א) שדן במי שמומר להכעיס שלא לקיים מצות עשה בפרהסיא, אם נחשב מומר.

קכג. ובמשנה ברורה (שפה, ד) הביא מחלוקת הפוסקים אם דווקא ברגיל בעוון זה, או אפילו חילל פעם אחת בפרהסיא, ומשמע שדעתו נוטה יותר שדווקא ברגיל בכך, וכן נקטו בשולחן ערוך הרב (שפה, ג) והחזון איש (י"ד ב, טז ד"ה ועיקר), ועיין בשערים המצויינים בהלכה (סימן צד אות טז).

קכד. ואף במחללי שבת בצנעא שאינם מודים בעירוב נסתפק הפרי מגדים (סימן שפ"ה במשב"ז א') אם מועיל לו העירוב, וצ"ע שם לפירוש המשנה להרמב"ם (פרק ו משנה ב) ושם מבואר להדיא שלא מועיל אצלו העירוב. אבל בשולחן ערוך הרב (סימן שפה) ובחזון איש (או"ח פז, יג) מבואר שמועיל העירוב למחלל שבת בצנעא, וכן משמע ברש"י בחולין (ו, א ד"ה משמר שבתו).

שם צורת הפתח או גדר היא מחיצה גמורה המועילה גם מן הצד, וגם ראש המבוי עתה נותר מצד עומד מרובה על הפרוץ.

והנה בצירור כזה: ..... נראה שאין צריך לזה, משום שמחשיבים את מקום הלך בני אדם לפתח המבוי (ולא driveway), וכמו שכתב החזון איש (או"ח סה, נג) שהולכים אחרי הפתח שיותר משתמשים בו ונמצא שזהו ראש החצר, ומותר מצד שעומד מרובה על

הפרוץ. [ואין אומרים בזה אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה כמו שאמר בגמרא י, ב שכן מבואר בראשונים שם שבסוף מבוי אין אומרים אתי אורא דהאי גיסא של תוך המבוי ודהאי גיסא של חוץ למבוי לבטל את העומד. ועוד מבואר במגן אברהם (שסג, לה) שבפס ארוך ד' אמות שהוא שיעור מבוי (תחילת מבוי) אין אומרים אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא לבטלו, שאין מבטלים כותלי המבוי מדין אתי אורא, וכן מבואר בערוך השולחן שסג, נז עיין שם באורך].

אמנם מדברי הביאור הלכה (שסג סעיף ו' ד"ה צריך) מבואר שלכתחילה יש להחמיר בזה, משום שיש סוכרים שצורת הפתח שהרחיקה מן הפתח יותר מג' טפחים צריך תיקון לחי, כיון שזו מחיצה שהגדיים בוקעים בהקלה, ועוד כדי לצאת ידי דעת

פשיטא להרשב"א שכל החסרון כשאינן פס ד' טפחים בצד המבוי הוא משום שאין הקורה על גבי המבוי, ופסול זה אינו שייך כלל בצורת הפתח שהיא מחיצה בעצמה. וגם לטעמם של רש"י והריטב"א שהביאו המגן אברהם והמשנה ברורה עיקר הסברא היא שבטל שם פתח מראש המבוי, ואם יש צורת הפתח בראש המבוי לא בטל, ולא הזכירו כלל בדבריהם שעל ידי ששבקי בני מבוי פיתחא רבה ואזלי בפיתחא זוטא יש פרצה מן הצד שאינה מתוקנת, אלא מבואר מדבריהם שהטעם כיון שבראש המבוי אין תיקון, וזה אינו שייך בצורת הפתח. וכל שכן אם עומד מרובה על הפרוץ בראש המבוי או שיש גדר שלא תפסול פרצה שבצדו. וגם לדעת הבית מאיר דווקא במבוי הפרצה בד' טפחים אבל בחצר אין הפרצה אוסרת עד עשר אמות וכשר אם יש תיקון בראש החצר.

ולהלכה דעת אבן העזר והחזון איש (או"ח סה ס"ק נב - ס"ק סו) וערוך השולחן (ריש סימן שסה) שנקטינן כטעם הרשב"א לפסול אם אין פס ד' טפחים והפרצה יותר מג' טפחים משום שנמצא שאין הלחי על גבי המבוי, וכן משמע מהמשנה ברורה (שסג על סעיף לד) וביאור הלכה (שסג, ד"ה צריך) קלד.

כתב החזון איש (או"ח סה, נו) שמה שמתירים אם נשאר פס ד' הוא דווקא אם עיקר הכניסה עדיין מראש המבוי, אבל אם למעשה עיקר הכניסה היא מן הצד, נעשה הצד עתה ראש המבוי והקורה אינה מתירה פרצה מן הצד. אמנם גם באופן זה אם יש

קלד. אף שבתחילת סימן שס"ה בד"ה אסור הביא המחלוקת. קלה. עיין בבכור שור בעירובין יא, ב.

פרשת שלח תשל"ה

גבורתו של כלב - סור מרע

מבוא

שיחה זו נמסרה בשבוע של פרשת שלח שנת תשל"ה. כנראה שבאותה שנה דנו באמעריקא על מה שרצו אחרים לעשות שיתוף פעולה עם מנהיגים ואיגודים של פורקי עול ומתחדשים שר". גדולי ראשי הישיבות והרבנים החרדים חתמו על פסק שאסור להשתתף עמהם, אך היו איזו חבורות דתיים שלא עמדו על גודל העולה בזה ולא צייתו כלל להפסק דין. על פי הקדמה זו אפשר להבין פתיחת השיחה.

בהשיחה מניח המשגיח זצ"ל כמה יסודות - מתחיל בנסיון הגדול של חברת אנשי רשע, מבאר הגבורה העצומה של כלב והחילוק שבינו לבין יהושע שלא הוצרך לכל זה, חושף דעתם ובניתם של אותם שאינם חוששים מלהתחבר עם אנשים שאינם הגונים, ואח"כ חוזר לפרשת ציצית - מקשה ומפרש ומבאר ענין פרשה זו.

פתיחה

בשבוע שעבר נתקיימה אסיפה של התאחדות הרבנים. אחד מהמשתתפים [שבשעתו אמר עליו ר' אהרן זצ"ל שהוא מחרים את התורה] אמר שאין להם להאורטודוקסים להתיירא משיתוף פעולה עם פורקי עול, משום שבכחם לעמוד נגד המשכילים והמתחדשים. הרי בשבוע זה כבר נתמנתה אשה אחת לשמש בתפקיד של רב". בדיוק אמר דברים אלו בהשבוע שקרינו פרשת שלח שיש בה ענינים הרבה. מצינו בה חטאם של המרגלים שכל המפרשים והספרים טרחו להבין איך יתכן שנכשלו בדבר כזה, גם מצינו בה שכלל ישראל נמשכו אחר דברי המרגלים והאמינו להם, ובכו, ובזה גרמו בכייה לדורות. והוזכר

1 הכוונה להמרגלים, פרשיות נסכים חלה ושגגות, מקושש עצים, ופרשת ציצית. בהמשך השיחה יתבאר הקשר בין ענין המרגלים לפרשת ציצית.

בה גם שני מרגלים², שני נשיאים³ שנשלחו ביחד עם שאר הנשיאים לתור את הארץ, אמנם הם חשבו באופן שונה מהם, ודברו באופן שונה מהם. ומספרת התורה ההשתדלות שהוצרכו לעשות כדי שלא להגרר אחר עצת המרגלים.

מבאר למה הוצרך לכ"כ גבורה והשתדלות ושנסיונו של כלב היה ביתר תוקף

הנה מהשכר הגדול שניתן לשלוחים אליו עבור מה שהבינו ודיברו והיו מסורים ברוח אחרת, והרי לפום צערא אגרא, אם כן אפשר להבין שהיו זקוקים לגבורה על-אנושי שלא ללכת אחר עצת הרוב שחשבו אחרת.

והנה כתיב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה. התורה מדגישה במיוחד כלב⁵, ומספרת מה התרחש בתוך נפשו של כלב עצמו. התורה יודעת מה מתרחש בתוך האדם כשצריך לנצח ולהתאזר בגבורה. והתורה מכנהו 'עבדי' כלב, כינוי שנתנה התורה למשה עבד ה', עקב היתה בו רוח אחרת. מה היתה הרוח האחרת, שהיה בו הרצון לומר

- 2 בתחלה לא הזכיר רבינו שמותם וקרא אותם 'שני אנשים', כדי שיורגש שדבר זה נוגע לכל אחד, וכמו שסיים בסוף השיחה זהירות זו צריכה לצאת מדברים אלו שאנו מדברים. וכמו שאמר מפורש בשיחה אחרת (הובא בספר אמרי צבי פרשת כי תשא) כשאדם לומד תנ"ך הוא צריך לייחס הדברים לעצמו, המדות והכוחות שגרמו המאורעות בהחומש ונ"ך ישנם גם בו. התורה מדבר לך עכ"ל. וביותר כאן ביאר דהתורה הסמיכה פרשיות אלו ללמד הוראת ולא תתורו מענין המרגלים.
- 3 אגב יש לציין שהחזקוני כתב שלא היו נשיאים ופירש לשון הקרא תשלחו כל נשיא בהם (יג ב) כלומר כל נשיא ישלח איש אחד משבטו.
- 4 שכר יהושע היה שיהיה הוא במקום משה - רמב"ן בפ' זו, ושכר כלב היה שיוריש הארץ אשר בא שמה (ועיין מדרש תנחומא פסוק טז).
- 5 ויבואר זה לקמן. ועיין רמב"ן בפסוק זה שהבאנו בהערה הקודמת דכיון ששכר יהושע היה שימלא מקום משה אינו ראוי לפרשו עתה עכ"ד. אלא שבזה יתבאר למה לא נאמר שכרו מפורש אבל עדיין יש לשאול למה נמנע ממנו הכינוי עבד ה' וכמ"ש להלן.
- 6 אנו רואים רק המעשה בפועל, ולכן קשה ללמוד ממנו פרק בנצחון היצר. אבל התורה גילתה לנו המלחמה הפנימית שהיתה לו.

תורה אור"ת דלאו הי' ס"ת דהא לא צעי שרטוט אלא הי' מזוזה ע"ש, ומבואר דר"ת חולק ע"ד רש"י והרמב"ם הנ"ל ולדידי' ס"ת לא צעי שרטוט, מיהו ז"ע, דמאי ענין זה לדברי ר"ת הנ"ל אות א', דתחילה כ' התוס' צ"ש ר"ת לחלק בין שרטוט דסוגין לשרטוט דסת"ס, דשרטוט דסוגין הי' ד' שרטוטין ואילו שרטוט דסת"ס הי' שרטוט על כל שיטה ושיטה, ושז חולק ע"ד רש"י והרמב"ם הנ"ל שכ' דס"ת נריכה שרטוט וכ' דלא צעי שרטוט, ומאי ענין האי אלל האי.

ג

וע"ע רמב"ן גיטין (שם ד"ה וכתב) צ"ש ר"ת צספר הישר שכ' להוכיח שאין ס"ת וכ"ש שאר ספרים נריכים שרטוט אלא שיטה ראשונה, חדא שאם תאמר ס"ת נריך שרטוט בין שיטה לשיטה ואפי' שלש תיבות נמי אין כותבין אמאי איצטריך הלכה למשה מסיני במזוזה, ועוד שנית דהא אמרינן במנחות שתפילין אינן נריכין שרטוט ומי גרעי מכלל הספרים, וא"ת שהלכה למשה מסיני הוא הא לא חזינא צגמ' דגמירי הלכה צתפילין כלל, וכי גמירי במזוזה הוא דגמירי שהיא נריכה שרטוט ע"ש.

וע"י צאמת תוס' סוטה (שם) שכ' דהא דאמרינן צהקומן רצה וצמגיילה הלכתא מזוזה נריכה שירטוט אצל לא תפילין נרא' דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטוט תפילין ע"ש, וע"ע רמב"ן (שם ד"ה ותפילין) שהוסיף דמדאמר רחמנא במזוזה נריכה מכלל דתפילין לא נריכי, וא"ת א"כ לימא רחמנא הלכה צתפילין יש לי להשיב אם נאמרה הלכה צתפילין שלא יהו נריכין שרטוט הייתי אומר ק"ו למזוזה, לפיכך נאמרה הלכה במזוזה שנריכה מכלל דתפילין אינן נריכין, שאם תאמר ק"ו לתפילין דנריכין לשתוק רחמנא מהלכה של מזוזה והכל היו בכלל שרטוט, שסרגול תורה שצכתב הלל"מ הוא, מדאיצטריך למימר הלכה במזוזה ש"מ שתפילין אינן נריכין שרטוט ע"ש, ומבואר מדברי הרמב"ן דחדא קושיא דר"ת מתורגמא צחצרתה, דהא דאיצטריך הלכה למשה מסיני במזוזה הי' גופא למימר שתפילין אינן נריכין שרטוט, וצ"צ צמה פליגי רש"י ור"ת אי איכא למימר הכי.

ד

גמ' מנחות (לצ:): אמר רב יהודה אמר שמואל' כתצה אגרת פסולה, מ"ט אחיא כתיבה כתיבה מספר, ופרש"י (שם ד"ה כתצה וד"ה כתיבה) כתצה איגרת צלא שרטוט, כתיבה כתיבה, וכתצתם על מזוזות וכתב לה ספר כריתות, א"נ כתוב זאת זכרון צספר ע"ש, ומבואר מדברי רש"י דאי אחיא כתיבה כתיבה מגט דכתיב צי' וכתב לה ספר כריתות או מספר יהושע דכתיב צי' כתוב זאת זכרון צספר ממילא צעי' שרטוט במזוזה, וצע"כ כנ"ל, דעיקר דין שרטוט לאו צסת"ס נאמרה וגם לאו צמקרא נאמר, אלא צספרים נאמר, ומשו"ה כל דחל צה שם ספר ממילא צעי' שרטוט, וע"ע טושו"ע (סי' קכה ס"י) ונוהגין לשרטוטו וכתב רב האי לפי שנקרא ספר ע"ש, הרי צהדיא דאפי' גט דלאו סת"ס ולאו מקרא הוא צעי' שרטוט כיון שנקרא ספר, והי' כנ"ל, דעיקר דין שרטוט צספרים נאמר, וע"ע ספר התרומה (הלכות ספר תורה סי' קלו) שכ' דמדברי רש"י נרא' דכ"מ שנאמר ספר צעי' שרטוט ולכך צעי' ספר תורה וגט שירטוט ע"ש.

וכתצתם על מזוזות וכתב לה ספר כריתות, א"נ כתוב זאת זכרון צספר ע"ש, אולם עי' תוס' (שם ד"ה כתצה) שהקשה ע"ד דלעיל אמרינן שרטוט של מזוזה הלכה למשה מסיני ע"ש, וע"ע מרדכי הלכות קטנות (רמו תתקסא [עמ' ו-ז]) שהקשה עוד ס"ת גופה מנא לן דצעי' שרטוט, ותירך ליישב פ"ה, דהא דאמרינן שרטוט מזוזה הל"מ הי' למצוה, וגצי ס"ת תניא צמסכת סופרים וצירושלמי דהל"מ דצעי' שרטוט ע"ש, והדברים צ"ב, מאי שייכא למימר דהא דאמרינן שרטוט מזוזה הל"מ הי' למצוה הא גצי ס"ת הל"מ דצעי' שרטוט ותניא צמסכת סופרים דצלא שרטוט פסולה, ועוד צמה פליגי רש"י והתוס' הנ"ל [היא ר"ת ע"ש] אי איכא למימר דשרטוט מזוזה הל"מ הי' למצוה.

ענף ב' - שיטת רש"י ור"ת בגדר דין שרטוט

והנרא' דג' שיטות נאמרו דצבר, ונצארם אחד אחד.

ה

שיטת רש"י: והנה, עי' גמ' סוטה (יז:): כתצה איגרת פסולה צספר אמר רחמנא, ופרש"י (שם ד"ה צספר) והלכה למשה מסיני שהספרים נריכין שרטוט ע"ש, ומבואר מדברי רש"י דעיקר דין שרטוט לאו צסת"ס נאמרה וגם לאו צמקרא נאמר, אלא צספרים נאמר, שהספרים נריכין שרטוט, וע"ע גמ' מנחות (לצ:): אמר רב יהודה אמר שמואל' כתצה אגרת פסולה מ"ט אחיא כתיבה כתיבה מספר, ופרש"י (שם ד"ה כתצה וד"ה כתיבה) כתצה איגרת צלא שרטוט, כתיבה כתיבה, וכתצתם על מזוזות וכתב לה ספר כריתות, א"נ כתוב זאת זכרון צספר ע"ש, ומבואר מדברי רש"י דאי אחיא כתיבה כתיבה מגט דכתיב צי' וכתב לה ספר כריתות או מספר יהושע דכתיב צי' כתוב זאת זכרון צספר ממילא צעי' שרטוט במזוזה, וצע"כ כנ"ל, דעיקר דין שרטוט לאו צסת"ס נאמרה וגם לאו צמקרא נאמר, אלא צספרים נאמר, ומשו"ה כל דחל צה שם ספר ממילא צעי' שרטוט, וע"ע טושו"ע (סי' קכה ס"י) ונוהגין לשרטוטו וכתב רב האי לפי שנקרא ספר ע"ש, הרי צהדיא דאפי' גט דלאו סת"ס ולאו מקרא הוא צעי' שרטוט כיון שנקרא ספר, והי' כנ"ל, דעיקר דין שרטוט צספרים נאמר, וע"ע ספר התרומה (הלכות ספר תורה סי' קלו) שכ' דמדברי רש"י נרא' דכ"מ שנאמר ספר צעי' שרטוט ולכך צעי' ספר תורה וגט שירטוט ע"ש.

ד"ה ור' יוחנן וכו' לענין עשה שיש בו כרת דוחה ל"ת ועשה, דלפי דבריו תוס' הכא ס"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה משום דמאי אולמי' האי עשה מהאי עשה, ואה"נ דנדחה הלאו אבל לא נדחה העשה עכת"ד. ולפי"ז מדוייק מה שהביאו תוס' ראי' מפסחים נט. דעשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה ואע"ג דבעלמא אין עשה דוחה עשה, דבעלמא החסרון הוא משום מאי אולמי' האי עשה מהאי עשה, אבל כשבאמת אלים אז עשה דוחה עשה. אלא דקשה לפי"ז מש"כ התוס' בתר הכי דאע"ג דעשה דמצורע אלים מ"מ אינו דוחה ל"ת ועשה רק במקום דהוי עשה שיש בו כרת ע"ש, ולפי חשבון הנ"ל הי' צריך להיות דגם עשה דמצורע דוחה ל"ת ועשה דמ"מ האי עשה אלים טפי מעשה דשילוח הקן וצ"ע.

דף מט, נ, נא

דבר הלמד	מהו שילמד	
בהיקש	בהיקש	לא
בהיקש	בגזירה שוה	לא
בהיקש	בקל וחומר	כן
בהיקש	בבנין אב	תיקו
בגזירה שוה	בהיקש	מח' אמוראים
בגזירה שוה	בגזירה שוה	כן
בגזירה שוה	בקל וחומר	כן
בגזירה שוה	בבנין אב	תיקו
בקל וחומר	בהיקש	כן לר' פפא, תיקו למר זוטרא
בקל וחומר	בגזירה שוה	כן
בקל וחומר	בקל וחומר	כן
בקל וחומר	בבנין אב	תיקו
בבנין אב	בהיקש	תיקו
בבנין אב	בגזירה שווה	תיקו
בבנין אב	בקל וחומר	תיקו
בבנין אב	בבנין אב	תיקו לרש"י כן לתוס'

דינים קודם הדלקה

דינים הנוהגים קודם החג

א. אם בחנוכה יש דין שדורשין ושואלין בהלכות החג שלושים יום קודם ♦ ב. להקדים ב' ימים קודם חנוכה לתקן המנורה ♦ ג. להתענות ערב חנוכה

א. אם בחנוכה יש דין שדורשין ושואלין בהלכות החג שלושים יום קודם

בפורים. ולכאור' י"ל דה"ה בחנוכה אין כאן חיוב, ורק מועדות דאורייתא כגון חג הפסח וחג הסוכות מחייבים בזה.

וכן בס' יבין דעת (נחמדי אצות שנסוף הס' סי' י"ז) נשאל אם בחנוכה שואלין ודורשין ל' יום קודם. והשיב דאין מקום לשום ספק ואין כל חיוב על כך, דאפי' בפורים שהוא מד"ס ונקרא יו"ט מ"מ אין חיוב בזה, ע"ש. **אולם** בשו"ת רבבות אפרים (מ"ז עמוד תנז) הבין מדבריו דחייב גם בשואלין ודורשין ל' יום קודם, ע"ש. וצ"ע במש"כ.

איתא בגמ' מגילה (דף כ"ט ע"ב) דתניא שואלין בהל' הפסח קודם לפסח שלושים יום וכו', ע"כ. ועי' במהרש"א בסוכה (דף ט' ע"א) דלכאור' דין זה מבואר ג"כ בסוכות. ויל"ע אם גם בחנוכה נאמרה דין זה.

והנה תוס' במגילה (דף ד' ע"א נד"ה מאי) כתבו וז"ל, נ"ל דה"פ מאי איריא פורים דאין דורשין בו מקודם לכן שלשים יום וכו', עכ"ל. ומבואר להדיא דאין כאן חיוב לדרוש ולשאול ל' יום קודם החג

ב. להקדים ב' ימים קודם חנוכה לתקן המנורה

בזה.

ובארחות רבינו (מ"ג עמוד א' אות א') הביא שהגרי"י קניבסקי זצ"ל נהג להכין את המנורות שלו פעם בכ"ב בכסלו ופעם בי"ח כסלו.

כתב הר"י בן הראב"ד (הו"ד נקונן המועדים נקונטס סוד הדלקת נרות) וז"ל, ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית זך להדלקה וכו', עכ"ל. ויל"ע איזה זהירות יש

ג. להתענות ערב חנוכה

רצונו לומר הדינין שלהם לעשותן יו"ט ודלא להתענאה בהון, אבל בדינים דלפניהם בטלו, עכ"ל. וכ"כ במ"מ (הל' מנחה פ"ג ה"ג)

דיעות דס"ל דיכול להתענות

כתבו בתוס' (מעניי דף י"ח ע"א ד"ה רב) וז"ל, דהא דאמר חנוכה ופורים לא בטלו,

בפנ"ע, או דלעולם עיקר תקנת חז"ל הוא על יום הנס, אלא שתיקנו שאף בערב היום ובמוצאי היום ג"כ שלא להתענות בהם, ומדין יו"ט נגעו בהם. ולכן י"ל דאם הוא מדין היו"ט, כיון שחנוכה לא נתבטל גם הימים שלפניהם ואחריהם לא בטלו, ואם הם ימים טובים מצד עצמם, לא עדיפי המה משאר הימים טובים שבמגילת תענית שבטלו.

תענית יום כ"ד כסלו תמורת תענית ערב ר"ח טבת

כתב המג"א (סי' מרפ"ו סק"א) וז"ל, ובאמת יש נוהגים להתענות לפני חנוכה תמורת ערב ר"ח, ואין לשנות מנהגם, אבל לכתחילה לא ינהוג כן, עכ"ל. וכ"כ בחיי אדם (כלל קנ"ד סעיף ד') ערוך השלחן (סעיף ו') ומ"ב (סק"א).

והגר"ש דבליצקי שליט"א (הו"ד נקוק מנפשי מורה ס"ג עמוד נ) כתב שיש להסתפק כשחל חנוכה בשבת, אם מותר להתענות בע"ש או לא, מי נימא דכיון שחל בשבת לא בעי חיזוק ולא אתי לזלזולי, או דלמא לא שנא. ולכן נראה להכריע דמי שמתענה אז רק מצד ערב ר"ח טבת מוקדם, יחמיר להתענות ביום חמישי, דכיון דבלאו הכי נדחה קראו לה, א"כ אין שום הפסד אם יקדים עוד יום, אך מי שמתענה כל ע"ש מצד דינא דשו"ע (סי' רמ"ט) דאנשי מעשה מתענין כל ע"ש, א"כ לאו כל כמיני' לדחות דין גמור מחמת ספיקות האחרונים אם מותר להתענות בכה"ג או לא, וא"כ יתענה בע"ש, וממילא יעלה לו זכרון אחד לכאן ולכאן עבור ערב ר"ח טבת וגם עבור ערב שבת, ע"ש.

בביאור דעת הרמב"ם. וז"ל, ודע שדעת רבינו כדעת האומר שחנוכה ופורים אינן אסורים בהספד ותענית אלא הן עצמן, אבל לפנייהם ולאחריהם מותרין, וכשאמרו פ"ק דר"ה לא בטלה מגילת תענית לענין חנוכה ופורים דוקא ביומן, אבל לפנייהם ולאחריהם בטלה, עכ"ל.

וכן פסק הטור (סי' מרפ"ו) וז"ל, דלא עדיף לפנייהם ולאחריהם דחנוכה ופורים משאר יומי דמגילת תענית, וכיון ששאר הימים בטלו עיקר ומותר להתענות בהן, אע"ג דחנוכה ופורים לא בטלו עיקרן, לפנייהם ולאחריהם מיהא מותר, עכ"ל. וכן פסק המחבר (שם סעיף א').

דיעות דס"ל דאינו יכול להתענות

כתב הרי"ף במגילה (דף ד' ע"א) וז"ל, והאידנא בטלה מגילת תענית לבד מחנוכה ופורים, ותרוייהו דלא למספד כתיב במגילת תענית, הלכך לפנייהם ולאחריהם נמי אסור בתענית, עכ"ל. וכ"כ הב"ח (סי' מרפ"ו) בשם הרד"ה.

וגם הפרי חדש (שם) כתב וז"ל, וזו היא דעת הרד"ה ז"ל ועיקר, ודלא כמש"כ המחבר שמותר להתענות לפני חנוכה, דליתא, עכ"ל. וכ"כ בשו"ת שער אפרים (סי' מ"ג).

ביאור פלוגתתם

בס' משאת המלך (על המועדים) ביאר יסוד המחלוקת אם בטלו הימים לפני חנוכה ופורים ולאחריהם כשאר ימים שבטלו, דהדבר תלוי בעיקר התקנה של לפנייהם ואחריהם, אם הוא מצד עצמם דינם שלא להתענות בהם, ונחשבים הם ליו"ט

מרן הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל
ראש ישיבת תורה ודעת

חידו"ת מדרשת שבת שובה

לפנינו מכתב ששלח מרן זצ"ל לנכדו הג"ר יצחק שורין שליט"א
בתשל"ט, לרגל התמנותו בישיבת דרכי נועם – שאפעל

בע"ה ב' וירא

אל כבוד יצחק ואסתר הי"ו בטוב ובנעימים.

יצחק יקירי, הגיענו מכתבך מערב שבת נח וב"ה ששלום לכם ושאתה
נהנה ממצבך זה, וביחוד שאתה מפיץ ד"ת בסביבתך ושישנן אזנים
לשמוע, ובאמת בעת הזאת שישנם רעבים וצמאים לדבר ד' דבריך
יביאו תועלת גם לך שתפתח מהלך מחשבותיך, וגם להם.

יש בו ששים חכמים והבית הב' יש בו
חמשים חכמים אלא שכל חכם מהבית
הב' הנהו חריף פעמים מהחכם שבבית
הא', דב"ש היו סוברין שהלכה כמותנו,
דאף שאנחנו רק נ' ואתם הנכם ס' אבל
כל א' שקול כב' מכס וא"כ משקל החכמה
שלנו - הוא כק' משלכם ואתם הנכם רק
ס' ונמצא שאנחנו הננו הרוב והתורה
אמרה אחרי רבים להטות ולפיכך הלכה
כמותנו, וב"ה היו אומרים אין משקל
לחכמה ומונין מספר האנשים ואנחנו הננו
הרוב והלכה כמותנו. ובוזה נחלקו ג' שנים.
והנה הוצרכו להנהיגה א' משום לא
תתגודדו, וא"כ מהיכן הי' פשוט לגמ'
דבזמן המחלוקת בטלו ב"ש את דעתן
ועשו כב"ה, דאדרבה מסתבר יותר שב"ה
שהיו עלובין ונוחין בטלו הם את דעתן

מה שדרשתי בשבת שובה: הקשיתי על
מה שדנו בפ"ק דיבמות אם עשו
ב"ש כדבריהם או לא, היינו משום איסור
"לא תתגודדו" ולפיכך הוכרחנו לומר
דקודם הבת-קול, שהוכרחו שכולם
יתנהגו באופן [אחד] משום לא תתגודדו,
נהגו גם ב"ש כדברי ב"ה. והקשיתי הא
בפ"ק דעירובין דף י"ג ע"ב אמר שמואל
ג' שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים
הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה
כמותנו יצאה ב"ק ואמרה אלו ואלו דא"ח
הן והלכה כב"ה וכו' עיי"ש. והנה מה
זה שנחלקו אם הלכה כמותנו הא לעולם
כל א' אומר שהלכה כמותו. אע"כ דכאן
הוא הפירוש דמלבד המחלוקת של ביצה
שנולדה ביו"ט שנחלקו בזה ב"ש וב"ה
היתה עוד מחלוקת אחרת באם הבית הא'

❧ מַנִּיד ❧

יכוין לקיים מצות עשה שבתורה לספר ביציאת מצרים בליל פסח
הנני מוכן ומזומן לקיים המצוה לספר ביציאת מצרים בליל פסח, כמו שציונו
הבורא יתברך שמו:

כשאומר "הא לחמא עניא" מגלה המצות ואומר בקול רם:

הָא לַחְמָא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אַבְהַתְנָא בְּאַרְעָא דְּמַעְרִים.

remarked, "The poor father who tries to put away some of his time for עולם הבא, his children come and demand extra things that they want to spend money on. He has to give away more of his life. So they take away the Afikomen from him, because they want עולם הבא." Actually, we're not going to eat the second part in עולם הזה, we eat it in עולם הזה. When we eat it eventually we should have in mind that we're now reminding ourselves that לפרוזדור "עולם הזה דומה לפרוזדור" "עולם הזה הוא, בפני עולם הבא", this world is only a vestibule, a lobby, before the World to Come. And "התקן עצמך בפרוזדור", prepare yourself in this lobby, "כדי שתכנס למרקלין", that you should be able to come into the banquet hall. So whatever you do in this world is a preparation for the great career that awaits you.

הא לחמא עניא Now, we mentioned - הא לחמא עניא - the לחם עוני, which means the bread of affliction. Now matzah actually has two open significances that the Torah mentions. One significance: the Torah says, לחם עוני, we have to remember that we once lived in affliction. Whenever a person is living happily now he should look back on the times when he suffered. He

וַיִּרְעוּ אֶת־נֹוֹ הַמִּצְרַיִם בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א י) הֲבֵה
 נִתְחַכְמָה לֹו פֶן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה
 מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שׁוֹנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה
 מִן הָאָרֶץ:

וַיַּעֲנוּנוּ בְמָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם יא) וַיִּשְׁיִמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים
 לְמַעַן עֲנֹתוּ בְסִבְלוֹתָם. וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכָּנוֹת
 לְפָרְעָה אֶת פֶּתָם וְאֶת רַעְמִיס.

וירעו אתנו המצרים "וַיִּאמֶר אֶל עַמּוֹ", So Pharaoh said to his people, doesn't mean he said to everybody. He said to his leaders, his advisors, "הֲבֵה" means let us, "הֲבֵה נִתְחַכְמָה לֹו", Let us act wisely with this people. He couldn't come out and say, "Stop multiplying," and make a decree: "Stop having children," or to do something to that effect. It wasn't in character. Pharaoh was a decent king. He wasn't a wild tyrant. And therefore he had regard to public opinion, what they would say in Egypt, and what they would say in other countries. So he said "הֲבֵה נִתְחַכְמָה לֹו", Let's deal wisely with them, means you have to be careful here, because of public opinion, "פֶן יִרְבֶּה" lest they are going to increase even more. And then we'll be finished, we won't have any place for ourselves in this land, it will become a Hebrew land. We started out being an Egyptian land, and because of our charity to them, they came in and they're swarming all over, and "וְעָלָה מִן הָאָרֶץ", the end will be we'll have to leave. It will become a land of the Hebrews.

מעשה חנוכה

מה עשו היונים ליהודים בזמן חנוכה.

רמב"ם (הלכות חנוכה פרק ג הלכה א)

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובכנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם. וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים, והרגום והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.

היונים גזרו שיהוי פתחיהם של ישראל פתוחים כדי שלא יעשו מצות בסתר!

רמב"ם (אגרת השמד)

וידוע הוא גם כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה מגזרות קשות ורעות ומכללן שלא יסגר אדם פתח ביתו כדי שלא יתיחד לעשות מצוה בסתר, ורבים כאלה. ועם כל זה לא קראום החכמים - עם הארץ ולא גיום ולא רשעים אלא צדיקים גמורים, והיו מתחננים בעדם, וסדרו בתפלה בימי חנוכה "על הניסים" וקראום את המון עם צדיקים וכמו שראינו בנוסח התפלה רשעים ביד צדיקים.

באיזה יום נחו החשמנוים ממלחמה?

רמב"ם - מאירי

כתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פרק ג הלכה א) כשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה. והמאירי (שבת כא:) כתב - גברה יד בני חושמונאי הכהנים ונצחום ומנו מלך מן הכהנים ועמדה מלכות לישראל עד זמן החורבן ותגבורת זה היה בכסלו בכ"ד בו.

לכמה ימים היה השמן יכול להדליק?

”שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית השמונאי ונצחו בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד” (שבת כא:)

מאירי (שבת כא:)

החושמונאים נכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. אמנם בשאלתות דרב אחאי גאון איתא דלא היו להם מספיק שמן אפילו ליום אחד.

חומר איסורו

למה הקב"ה שולח מלכות רשע

כתוב במשנה באבות (פ"ה מ"ט) **חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול ה'.**

וראיתי דבר נפלא **במהר"ל מפראג** בספרו על אבות דרך חיים שכתב שהרמז של חיה רעה זה המלכויות שנקראו חיות כמבואר בספר דניאל (פ"ז פס' ב-ז) שדניאל ראה בחלום את ארבע המלכויות בדמות חיות, בבל כאריה, פרס כדוב, יון כנמר, ומלכות רביעית כחיה משונה. וע"ש שכתב וז"ל: יש לשאול מאוד על זה דמה ענין זה העונש לחילול ה'? ואפשר כי הרמז במה שאמר חיה רעה, כי המלכויות נקראו חיות ככתוב (בדניאל פ"ז ב-ז). ואמר כי כאשר יש שבועת שוא וחילול ה' בעולם ואין יראים משמו הגדול, באה לעולם חיה רעה והם יראים ממנה. תחת אשר אינם יראים משמו של מ"ה הקב"ה, יהיו יראים ממורא מלך בשר ודם. ע"ש שהאריך בזה וגומר וז"ל: **ופירוש זה ברור מה שאין לספק בו, והוא יתברך יצילנו מעון זה ויכפר בעדינו.**

חיה רעה באה לעולם, מידה כנגד מידה

ובאמת צריכים להבין מה המידה כנגד מידה בזה שאם אחד עושה חילול השם הקב"ה שולח לעולם חיות רעות.

בספר נחלת אבות כתב שבברכתו של בורא העולם לנח לאחר היציאה מהתיבה נאמר (בראשית ט' ב') **"ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים"** ברם היראה והפחד המוטבעים בטבע החיות מפני האדם קיימים כל עוד שומר האדם על צלם אלקים שבו, וכשנשבע אדם

סימן סט דיני מליחה והדחה

א (א) צריך (ב) להדיח הבשר קודם מליחה.

מנחת יהודה

(א) צריך להדיח הבשר קודם מליחה. לשנים וימלחנו במקום שחתך הרי במקום עי' ש"ך ס"ק א' שהביא דברי הר"ן ויש אומרים שבמדרכי שכתבו הטעם שהוא כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו ע"י מליחה. ועי' הפרמ"ג כאן ובפתיחה (בד"ה הטעם הב') שהשיג על הש"ך ושאר הפוסקים שהשוו דעת הר"ן עם דעת היש אומרים במדרכי, וכתב דבאמת חלוקים הם, דלשון הר"ן הוא שאם יהי' נתיבש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו, ומשמע דס"ל דצריך רק לרככו מבחוץ, וא"כ סגי בהדחה ושפשוף היטיב וא"צ לשרותו חצי שעה, אבל לדעת היש אומרים שבמדרכי צריך לרכך כל החתיכה, וא"כ צריך דוקא שרייה חצי שעה עי"ש בדבריו. אמנם דברי הפרמ"ג צ"ע דהרי הש"ך בס"ק ג' הביא דעת הר"ן בפ"ק דחולין (ב: ד"ה הטבח) דס"ל דאם חתך אחר הדחה לשנים א"צ לחזור ולהדיחו, וביאר הש"ך דהר"ן למעמיה אזיל דס"ל דטעם ההדחה הוא כדי שיתרכך הבשר וכיון דהדיחו כבר נתרכך הבשר ולא איכפת לן במה שחתכו אח"כ לשנים, אבל לדידן דקיי"ל דטעם ההדחה הוא משום דם שפיר צריך לחזור ולהדיחו עי"ש, ואי נימא דלדעת הר"ן א"צ רק לרככו מבחוץ, ומטעם זה סגי רק בהדחה ושפשוף היטיב, א"כ שפיר הו"ל להתמיר היכא דחתכו אחר הדחה שצריך לחזור להדיחו, דכיון דהדחה ראשונה לא ריכך הבשר רק מבחוץ, א"כ כשחתכו

(ב) להדיח הבשר קודם מליחה וכו'. עי' ש"ך ס"ק א' שהביא דברי הסמ"ק שכתב בטעם הדחה ראשונה דהוא משום שהמלח מבלע ואינו מפליט דם שהוא בעין, והש"ך הביא עוד דברי השערי דורא והגהות שערי דורא דדם שעל גבו הוי כמו דם בעין שנפל על גבי בשר רותח ואסור דלא שייך משרק שריק ולא כבולעו כך פולטו. ויש לעיין בדברי הש"ך דמדבריו משמע לכאורה דבאמת אמרינן במליחה סברא דמשרק שריק, אלא דבדם שעל פניו לא אמרינן כן כיון דדינו כדם בעין. אמנם צ"ע דהרי אנן קיי"ל דלא אמרינן כלל במליחה סברא דמשרק שריק וכדמוכה מדברי הפוסקים בסימן ע' סעיף ו', דהרי אמרינן שם אם הניח בשר שכבר נגמר פליטת כל דמו וצירו אצל בשר שנמלח ולא שהה עדיין שיעור מליחה, וא"כ מה הוצרך לומר דבדם שעל פניו לא אמרינן דמשרק שריק משום דחשיב דם בעין. איברא דבצלי באמת קיי"ל סברא דמשרק שריק

(ג) ואם הדיחו הטעם אין צריך להדיחו צנית) (טור).

מנחת יהודה

דהוא הדין לענין הכלי לא חשיב כדם בעין, דלא מסתברא לחלק בין חתיכות אחרות להכלי, וא"כ אי אפשר לומר דכוונת הש"ך הוא לענין הכלי, ולכן נראה דצריך לומר כמו שכתבנו לעיל דלשון הש"ך הוא לאו דוקא אלא דהעתיק לשון הפוסקים דס"ל שפיר סברא דמשרק שריק במליחה.

(ג) ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו בבית. עי' ש"ך ס"ק ב' שהביא דברי האו"ה שכתב דלא מועיל אפילו בדיעבד מה שרוחצים הטבחים הצלעות שלימות כמו שרגילים לשפוך עליהם בהעברה בעלמא, דאינו קרוי הדיחו הטבח עד ששרה אותן קצת בכלי, וכתב הש"ך דעד ששרה בכלי הוא לאו דוקא דאה"נ אם לא הדיחו דרך העברה אלא הדיחו היטיב סגי וכמו שכתב הרמ"א בסמוך, עכת"ד הש"ך. ויש להסתפק בכוונת הש"ך אם דוקא לענין דיעבד קאמר, והיינו דאם הטבח הדיחו היטיב בלא שרי' ואח"כ מלחו בלא הדחה א"צ לחזור ולמלחו, או דאף לענין לכתחילה קאמר, והיינו דכיון דהדיחו הטבח היטיב אפילו לכתחילה א"צ לחזור ולשרותו. ומקום הספק בזה הוא לפי מה שכתב הש"ך לקמן בס"ק ה' דאם הדיחו היטיב ולא שראו א"צ לחזור ולטרוח ולשרותו אפילו אם לא נמלח עדיין עיי"ש, ולפי"ז יש להסתפק אם גם בנ"ד אמרינן כן, דכיון דהדיחו הטבח היטיב א"צ לחזור ולטרוח ולשרותו אפילו לא נמלח עדיין, או דדוקא היכא דהדיחו האדם עצמו

וכמבואר בסימן ע"ג סעיף ד' ובש"ך שם ס"ק י"ב עיי"ש, אמנם אי אפשר לומר דכוונת הש"ך כאן הוא לענין צל, והיינו דבשר שנצלה בלא הדהה ראשונה אסור משום דם שעל פניו חשיב כדם בעין ולא אמרינן בזה סברא דמשרק שריק, דזה אינו דהרי מבואר להדיא בסימן ע"ו סעיף ב' דבשר שנצלה בלא הדחה מותר עיי"ש. ולכן נראה דאה"נ דלדידן ליכא נפק"מ כלל בהא דכדם בעין לא אמרינן סברא דמשרק שריק, אלא דהעתיק דברי השערי דורא והגהות שערי דורא שכתבו כן, והם ס"ל שפיר סברא דמשרק שריק במליחה וכסברת התוס' (בדף קי"ב: ד"ה ודגים) בשם ר"ת דס"ל הכי, ולכן כתבו דכדם שעל פניו לא אמרינן סברא זו.

והנה לכאורה הי' אפשר לומר דכוונת הש"ך בזה הוא לענין הכלי שמלח בו, והיינו דהרי מבואר לקמן בסעיף י"ז דלענין הכלי שמלח בו שפיר אמרינן סברא דמשרק שריק אם הוא כלי מנוקב ולא נאסר הכלי, וא"כ יש לומר דכוונת הש"ך לומר דכדם שעל פניו כיון דחשיב כדם בעין נאסר הכלי ולא אמרינן בזה דהדם משרק שריק. אמנם נראה דלא מסתברא לומר כן, דהרי כתב הרמ"א בסעיף ב' דאם נמלח חתיכה בלא הדחה עם שאר חתיכות שאר חתיכות מותרות והיא אסורה, והיינו משום דלגבי חתיכות האחרות חשיב כדם פליטה ולא כדם בעין, ולפי"ז מסתברא לכאורה

תוכן הענינים

השיעור אפי' למ"ד כבתה אין זקוק לה הדליקה אחר שקיעה אם נותן שמן עד כלות הרגל או יותר מזה ♦ האם מותר להשתמש בנרות אחר שכבו ♦ אם ב' תירוצים בגמ' חולקים אהדי ♦ פרסומי ניסא לנכרים ♦ הדלקה בבית אם יש דין להקדים בזמן שקיעה, ואם יש דין להדליק בשיעור שמן ♦ בשיעורא דעד שתכלה רגל מן השוק ♦ דעת התרומות הדשן כשכבתה בערב שבת קודם שקיעת החמה

דף כ"א ע"א

הדלקת המנורה במקדש ..... א

האם מותר להדליק בשמנים פסולים בשאר מנורות שבמקדש ♦ הטעם דאסור להדליק שמנים פסולים במקדש ♦ הדלקה בשמחת בית השואבה ♦ בגדי כהן גדול ועשיית פתילות מהן למנורה ♦ ביאור תי' התוס' הדלקה בשמחת בית השואבה הוי צורך קרבן

סוגיא דמהדרין בנרות חנוכה ..... מה

להדליק נר אחד בליל ראשון סגי לכל הימים [אם כל הח' ימים הוי חג אחד או כל יומא הוי חג בפנ"נ] ♦ נר חנוכה הוי חובת הבית או חובת גברא פלוגתת הראשונים אם קטנים מחוייבים בהדלקה ♦ אם נשים מחוייבים בהדלקה ♦ אם ההידור בנר חנוכה דומה להידור בשאר מצוות ♦ טעם דבנר חנוכה תיקנו מהדרין ומהדרין מן המהדרין ♦ דעת הגרי"ז לבאר אמאי מיקרי' מהדרין מן המהדרין ולא אמרינן דהוי מצוה מן המובחר ♦ ביאור בדעת התוס' דמהדרין מן המהדרין הוא על העיקר דין ולא על מהדרין ♦ ביאור החילוק בין מהדרין למהדרין מן המהדרין לדעת התוס' והרמב"ם ♦ בדין הידור בהוספות הנרות ♦ מדוע לא השוו חכמים לתקן שידליקו בכל הלילות בשוה ♦ ביאור בהמ"ד כנגד ימים היוצאין ♦ ביאור בהמ"ד כנגד פרי החג ♦ פלוגתא במעלין בקודש ואין מורידין ♦ היאך הדליקו במקום אחד כדברי ב"ש וכדברי ב"ה אמאי אין כאן משום לא תתגודדו ♦ חילוק בטעמי הגמ' אם הוא משום כנגד ימים הנכנסין, או משום מעלין בקודש ואין מורידין היאך מברכים על ההידור ♦ ספק ברכות להקל בנר חנוכה ♦ לדעת הרמ"א דכל אחד מדליק האם עדיף שאחד יברך לכולם

סוגיא דכבתה בנרות חנוכה ..... ז

להדליק נרות חנוכה בשמן שריפה ♦ טעם דכתב רש"י דמיירי בנר חנוכה ♦ טעם דכתב רש"י דחיישינן שמא פשע ♦ טעם דכתב רש"י דהחשש הוא שלא מתקן לה ♦ עוד בענין הנ"ל, ואם כבתה זקוק לה וחוזר ומדליקה האם צריך לברך שנית ♦ למ"ד כבתה זקוק לה ואין לו שמן אחר אם בדיעבד יכול להדליקה ♦ נפק"מ בין טעם כבתה זקוק לה לטעם דמותר להשתמש לאורה ♦ ביאור פלוגתת מ"ד כבתה זקוק לה או אין זקוק לה ♦ תי' שאר הראשונים לקושיית התוס' ♦ ההכרח למ"ד מדליקין בחול דכבתה אין זקוק לה

דף כ"א ע"ב

למ"ד כבתה אין זקוק לה מדוע לא חשש לכיבוי למ"ד כבתה אין זקוק לה מדוע אינו מחוייב להדליק משום חשד ♦ טעמא דמ"ד כבתה אין זקוק לה ♦ טעם החשש להדליק פתילות ושמנים פסולים בשבת ♦ טעם האיסור להשתמש לאורה ♦ ישוב דברי הרי"ף שכתב מדמדיקין בהן בשבת ש"מ דכבתה אין זקוק לה ♦ אם יותר מסתבר לומר דמותר להשתמש לאורה ♦ אמאי לא קיבל אביי משמ"י דר' ירמי' ♦ אמאי לא רצה לקבל טעמ' דרב ♦ מדוע לא קיבל אביי משמ"י דר' ירמי' רק משמ"י דר' יוחנן ♦ הטעם דנפק"מ רק לגירסא דינקותא

מקום ההדלקה ..... סב

ביאור לשון הגמ' להניחה ולא להדליקה ♦ הדין שצריך להדליק בחוץ אם הוא מעיקר דין המצוה או דין צדדי [הדליק בפנים אם מעכב בדיעבד] ♦ בשעת הסכנה להניחה בפנים בפתח ♦ ההיתר להדליק בפנים הוי דוקא בשעת סכנה או גם בשאר אונס ♦ ביאור ברש"י שהיו מדליקין בפתח הבית או בפתח החצר ♦ להדליק בפנים הפתח או חוץ

זמן הדלקת נר חנוכה [ועוד בסוגיא דכבתה] ... לה

הדלקה קודם שקיעת החמה ♦ מעיקר הדין אם צריך להדליק מיד בשקיעת החמה ♦ להדליק אחר זמן שתכלה הרגל מן השוק ♦ האם לכתחילה ידליק כל

מהפתח ♦ טעם שהדר בעליי' מדליק בחלון ולא
בפתח החצר ♦ הדלקה בחלון אם הוא בפנים או
בחוץ ♦ מה ה' הסכנה ♦ טעם דרש"י פליג על
תוס'

נר שמש ..... עא

טעם דצריך נר אחרת להשתמש לאורה ♦ אם רש"י
אזל למ"ד מותר להשתמש לאורה או למ"ד דאסור
להשתמש לאורה ♦ מתי צריך השמש ♦ הטעם דלא
מהני מדורה באדם חשוב

מאי חנוכה ..... עד

טעם דנקראת חנוכה ♦ ביאור דברי הגמ' מאי חנוכה
♦ אמאי טמאו היוונים כל השמנים שבהיכל ♦ מנא
ידיענן דשמן טמא פסול למנורה ♦ אם השמן
במנורה נתקדש בקדושת הגוף ♦ באיזה טומאה
טמאו היוונים השמנים ♦ אם השמנים היו בהיכל
או בלשכות בית שמונ' ♦ טומאה בהיכל דוקא ♦
תאריך יום הנצחון ♦ הפך שמצאו מאיזה שמן היתה
♦ אמאי לא טמאו את השמן בהדלקתו ♦ אמאי לא
פסלו את השמן משום דיחוי שלא היתה המנורה
פסול יוצא בשמן למנורה ♦ הטעם שהשמן לא נפסל
משום שהמזבח לא ה' ראוי ♦ היאך דלקו המנורה
הא צריך עצי מערכה ♦ להדליק בשמן נס ♦ אם
הפך שמן ה' של ציבור ♦ אם הדליקו במנורה או
בפך שמן ♦ היכן הדליקו המנורה ♦ טעם שקבעו
דוקא לשנה הבאה ♦ טעם דתיקנו ימים טובים ♦
טעם דלא הוזכר בגמ' דקבעום ימים אלו להדליק
הנרות ♦ אם הדלקת נרות שייך לדין יו"ט חנוכה, או
הוא חיוב אחר ♦ טעם דבעל הניסים אין מזכירין
המצאיות פך שמן ♦ דין שמחה וסעודה בחנוכה
אמאי במגילת תענית לא כתבו דעשאו ימים טובים
אלו בהלל והודאה ♦ מדוע גומרים ההלל בחנוכה
בדעת רש"י בהחיוב לומר הלל בחנוכה ♦ טעם דלא
חיישינן שנטמא משום היסט

גובה המנורה ..... צה

לדעת ר' יהודה אם גם בעל הגמל פטור ♦ לדעת ר'
יהודה אם פטור כל זמן המצוה ♦ לר' יהודה אם
פטור בכל הנרות שדלקו בחנוכה ♦ טעם דדוקא
בתוך י' פטור ♦ אם קי"ל כר' יהודה

דף כ"ב ע"א

השוואת סוכה לחנוכה ♦ הדליקה בפנים אם צריך

שיהא למטה מכ' אמה ♦ אמאי לא קתני ימעט
בחנוכה כמו בעירובין ♦ עיקר פסלות בהדלקה
למעלה מכ' ♦ ביאור הסמיכות בין למעלה מעשרים
אמה בנ"ח ליוסף בבור ♦ ביאור דרשת הקרא והבור
ריק ♦ אם השבטים ידעו שהיו בו נחשים ועקרבים

הדלקה בטפח הסמוך לפתח ..... קג

טעם להניחה לטפח הסמוך לפתח ♦ טעם למ"ד
להניחו מימין ♦ שיהא בעל הבית בטלית מצויצת
באמצע ♦ פתח שאין עליו מזוזה ♦ ביאור דברי
השאלתות לפשוט האיבעיא אם ידליק בשמאל או
בימין

איסור השתמשות בהנרות בשעת מצותן ..... קו

פ' להרצות מעות ♦ גדר הנאה מהנר ♦ ביאור
הגמ' וכי נר קדושה יש בו ♦ הקדושה בנר ♦
דמיון בין כיסוי דם להרצאת מעות לפני המנורה
♦ איסור בזווית דוקא בשעת מצותה ♦ טעם
לאסור להרצות מעות משום ביזוי מצוה ♦ אם
מותר להנות לפני הנרות בתשמיש דמצוה ♦
תשמיש של גנאי בענין ביזוי מצוה ♦ כיסוי דם
במרפיקו

התרת ציצית מבגד לבגד ..... קיד

טעם למ"ד לאסור ליתן ציצית מבגד לבגד ♦ למ"ד
דאסור ליתן ציצית מבגד לבגד אם מיירי אפ' שאינו
רוצה בבגד הראשון ♦ ספיקות למ"ד דאסור ליתן
ציצית מבגד לבגד ♦ טעם למ"ד דמותר ליתן ציצית
מבגד לבגד ♦ ביאור פלוגתת רב ושמואל ♦ למ"ד
דמותר ליתן ציצית מבגד לבגד אם מותר להעביר
מטלית של צמר ופשתים ♦ לטלית של שאר מינים
♦ למ"ד דמותר ליתן ציצית מבגד לבגד אם מותר
להעבירו בלילה לדעת הרמב"ם שאז פטור מציצית ♦
להתיר ציצית מטלית חדש לטלית חדש ♦ מאן
דאוסר אזיל גם למ"ד דציצית הוי חובת גברא ♦
טעמא דאסור לרב אם הוא חובת גברא ♦ טעם
דשמאל מתיר והא ס"ל דחובת טלית הוא ♦ עשיית
חריץ ע"י גרירת חפץ

מדליקין מנר לנר ..... קכ

האיסור להדליק נר לנר הוא דוקא בנרות חנוכה או
גם בנר שבת ♦ הדלקת נר של מצוה לנר של מצוה
אחר ♦ ביאור הטעם דאכחושי מצוה ♦ הדלקה מנר
לנר

מפתח

פתיחה

סימן א'

ערוה אוסרת צרתה או פוטרת צרתה . . . . . טו

סימן ב'

אי שם ערוה תלוי בחומר חיוב כרת או שם ערוה תלוי
בפרשת עריות . . . . . יז

סימן ג'

להגר"ח אשת אח מנפילה זו אינה פוטרת צרתה
להגר"ז אשת אח מנפילה זו פוטרת צרתה . . . . . יח

סימן ד'

איסור אשת אח במקום יבום - הותרה או
דחוי' . . . . . כ

סימן ה'

במה' הראשונים בחי"ל דר"ע אי פוטר צרה או
לא . . . . . כא

סימן ו'

אי ערוה פוטרת צרתה וצרה פוטרת צרת צרה או ערוה
פוטרת צרתה וגם צרת צרתה . . . . . כג

דף ב ע"א

סימן ז'

בדברי התוס' ריש מסכתין דצרת סוטה וצרת איילונית
לאו צרת ערוה חשיבי . . . . . כט

סימן ח'

הערות בריש מס' יבמות . . . . . כט

סימן ט'

אם רק ערוה שיש בו כרת פוטרת צרתה . . . . . לא

סימן י'

בדברי התוס' שהקשו דגדה שנפלה ליבום תיאסר גם
לכשתיטהר . . . . . לג

סימן י"א

בביאור דברי התוס' שחילקו מסברא בין גדה לשאר
עריות ולא מדמינון להו אהרדי משום הקישא דר'
יונה . . . . . לג

סימן י"ב

איסור גדה חשיב דבר אחר גרם לה וגדה חשיבא אשה
העולה ליבום אפילו לכתחלה . . . . . לו

סימן י"ג

כאיסור גדה אפי' אם בעלו קנו הי' מקום לומר בה דין
נאסרה . . . . . לז

סימן י"ד

בתירוץ השני של התוס' בד"ה ואחות אשה, ס"ל לתוס'
דאפילו אם בעלו קנו יתכן דין נאסרה או דס"ל לתוס'
דבגדה אם בעלו לא קנו . . . . . מט

סימן ט"ו

אי ב' תירוצי התוס' בד"ה ואחות אשתו נחלקו בביאור
דין נאסרה או נחלקו בביאור דין איסור גדה . . . . . מב